

Woonwagenbewoners in de media

Representaties van verschil: de woonwagenbewoner in het Nederlandse medialandschap

Student Name: Koen Speelman

Student Number: 733929

Supervisor: Dr. Rachid Azrout

Master Media Studies - Media & Journalistiek
Erasmus School of History, Culture and Communication
Erasmus University Rotterdam

Master's Thesis

June 2025

Word Count: 16303

Abstract

Hoewel woonwagenbewoners al decennialang onderwerp zijn van maatschappelijke en politieke discussies, is er weinig bekend over hoe zij geframed worden in de landelijke media en hoe zij daar zelf op reageren in hun eigen blad 'Het Wiel'. Dit onderzoek richt zich op de mediarepresentatie van woonwagenbewoners in landelijke Nederlandse kranten tussen 2004 en 2018, en vergelijkt deze representatie met de zelfrepresentatie in het woonwagenblad 'Het Wiel'. Door een kwalitatieve inhoudsanalyse, gebaseerd op framingtheorie, worden de verschillen in beeldvorming geanalyseerd. In de media blijken woonwagenbewoners vaak te worden gestigmatiseerd en geframed in termen van afwijkend gedrag en sociaal isolement. Deze negatieve framing wordt deels bevestigd door de zelfrepresentatie in 'Het Wiel', maar het blad biedt als counterpublic ook een tegenbeeld waarin woonwagenbewoners zichzelf positioneren als een trotse gemeenschap met een rijke cultuur. Dit onderzoek draagt bij aan de wetenschappelijke discussie over de representatie van gemarginaliseerde groepen in de media en de impact van framing op de publieke perceptie. Het biedt ook inzichten voor vervolgonderzoek naar de sociale identiteit en de reacties van gemarginaliseerde groepen op negatieve beeldvorming.

SLEUTELWOORDEN: *Woonwagenbewoners, framing, counterpublics & enclave publics, mediarepresentatie, I/E-model*

Inhoudsopgave

Abstract *p.2*

1. Inleiding *p.4*

1.1 Historische context

1.2 Representatie van woonwagenbewoners

1.3 Dit onderzoek

2. Theoretisch kader *p.9*

2.1 Historische context

2.2 Counterpublic of Enclave Public

2.3 Encoding & decoding

2.4 Framing

3. Methodesectie *p. 20*

3.1 Analyse van krantenberichten

3.2 Artikelen uit ‘Het Wiel’

4. Resultaten *p.27*

4.1 Codeboom krantenartikelen

4.2 Codeboom analyse woonwagenblad ‘Het Wiel’

5. Conclusie en suggesties voor vervolgonderzoek *p.47*

5.1 Het tegengeluid

5.2 Conclusie

5.3 Reflectie op de literatuur

5.4 Beperkingen van dit onderzoek

Literatuur & Bronnen *p.53*

1. Inleiding

De manier waarop media groepen in de samenleving representeren, heeft een grote invloed op de publieke opinie over en de sociale positie van deze groepen (Van den Bulck & Broos, 2011 pp. 197-8; Schlueter & Davidov, 2013, p. 186). Dit geldt ook voor Nederlandse woonwagenbewoners, een gemeenschap die historisch gezien veel te maken heeft gehad met stigmatisering en uitsluiting (Lucassen & Lucassen, 2018, p. 208). In de naoorlogse periode werden woonwagenbewoners niet alleen fysiek naar de rand van de samenleving geduwd - met standplaatsen naast vuilnisbelten, snelwegen en kerkhoven - maar ook symbolisch, met name door negatieve beeldvorming in de media (Van Ooijen, 1993, pp. 108-10).

Uit eerder onderzoek is gebleken dat mediarepresentatie een sterke invloed heeft op de publieke opinie en de sociale positie van gemarginaliseerde groepen, daar vallen Nederlandse woonwagenbewoners ook onder. Zo is aangetoond dat journalistieke framing stereotypen kan versterken, en ook kan bijdragen aan maatschappelijke uitsluiting (Hall, 1997, p. 235-7). Hoewel Hall zich in zijn verhandeling voornamelijk richt op ras en etniciteit, zijn deze inzichten ook toepasbaar op andere gemarginaliseerde groepen, zoals woonwagenbewoners in Nederland. Een groep die overigens geen etnische of religieuze minderheid vormt in Nederland, maar een socioculturele minderheid. De woonwagenbevolking is verbonden aan een nomadische of semi-nomadische traditie die zich vertaalt in het wonen in woonwagens. Dat die 'woonwagens' al sinds de jaren 1960 niet meer reizen, doet overigens geen afbreuk aan het gemeenschapsgevoel (Sluiter, 2011, pp. 8-10).

Andere literatuur over mediarepresentatie toont bovendien aan dat zowel etnische als religieuze minderheidsgroepen regelmatig worden geconfronteerd met stereotype beeldvorming (Entman & Rojecki, 2001, pp. 132-4; Dixon & Linz, 2000, p. 140). Onderzoek naar de representatie van Roma en Sinti, groepen die enigszins verwant zijn aan woonwagenbewoners (maar zich toch eerder laten kenmerken als een etnische minderheid) laat zien dat zij in de media vaak worden geassocieerd met criminaliteit en werkloosheid (McGarry, 2017, pp. 87-89).

Waar andere minderheidsgroepen in Nederland in toenemende mate zichtbaarder zijn geworden in mediadebatten over diversiteit en inclusie, is de representatie van woonwagenbewoners vaak buiten beeld gebleven. Dat maakt hen in zekere zin tot een 'blinde vlek' in mediastudies, ondanks de specifieke en hardnekkige vormen van uitsluiting die zij ervaren. Sinds de jaren tachtig zijn er diverse initiatieven genomen om de representatie van

minderheden in de Nederlandse journalistiek te verbeteren, maar ondanks deze inspanningen blijft de diversiteit op redacties beperkt en zijn minderheidsgroepen structureel ondervertegenwoordigd (Stimuleringsfonds voor de Journalistiek, 2021).

Dit onderzoek naar woonwagenbewoners richt zich daarom op de rol van kranten in het construeren en versterken van negatieve stereotypen over woonwagenbewoners. Dat is niet eerder onderzocht voor woonwagenbewoners en eigenlijk ook niet voor socioculturele minderheden in Nederland, omdat dit soort minderheden vaak minder erkend of zichtbaar zijn dan etnische of religieuze minderheden (Spierings & Vermeulen, 2024, pp 622-4).

Maar tegelijkertijd ook op de manier waarop de gemeenschap kiest om over zichzelf te schrijven in hun eigen blad 'Het Wiel'. Beide delen zijn essentieel voor dit onderzoek, omdat mediarepresentatie niet alleen externe invloed uitoefent, maar ook invloed heeft op de groep in kwestie (Tajfel & Turner, 2004, p. 278).

1.1 Historische context

De overheid, zo blijkt, deed al vanaf het begin van de twintigste eeuw meerdere pogingen om een eind te maken aan de manier van leven van deze rondtrekkende groep, waarvan de leden vaak werkzaam waren in marginale los-vast beroepen (Van Ooijen, 1993, p.27-8). Toch bestaat de groep vandaag de dag nog steeds. En ook al is er dan geen sprake meer van een reizend bestaan, woonwagenbewoners wonen voor een groot deel nog bij elkaar op geïmproviseerde woonwagenkampjes verspreid over de stad (Speelman, 2024, p5).

Het ontstaan van die kleine woonwagenkampjes was niet zonder slag of stoot. Al in 1918 kwam er een wet die het bijzonder onaantrekkelijk moest maken om in een woonwagen te leven. Die wet had weinig effect, en hij werd bovendien nauwelijks nageleefd: in de periode tussen de twee wereldoorlogen zag Nederland het aantal woonwagenbewoners fors stijgen (Van Ooijen, 1993). Tijdens de Tweede Wereldoorlog ging een groot deel van deze groep in een 'gewoon' huis wonen om uit handen te blijven van de Duitse bezetter. Woonwagenbewoners werden namelijk gerekend tot 'Zigeuners', een van de bevolkingsgroepen die het doelwit was van de Holocaust.

In 1968 werd een wet aangenomen die het rondreizen verbood én die de groep isoleerde van de samenleving. De woonwagenbewoners werden bijeen gestopt op grote woonwagencentra, waar de omstandigheden lang niet altijd goed waren. In die periode waren woonwagenbewoners bovendien veel meer op zichzelf aangewezen dan eerst omdat ze hun werk niet meer goed konden doen. En ook al kregen ze wel hulp van de overheid in de vorm

van sanitaire voorzieningen en onderwijs; de omstandigheden op het kamp waren vaak slecht (Speelman, 2024 p. 14).

Integreren lukte daarnaast maar moeilijk, woonwagenbewoners werden in die tijd niet maar mondjesmaat geaccepteerd door de burgermaatschappij (Van Ooijen, 1993, pp. 195-7). Met terugwerkende kracht wordt het beleid dat in de jaren 1960 en 1970 werd gehanteerd door de overheid nu 'uitsterfbeleid' genoemd. Woonwagenbewoners zijn dan misschien niet uitgestorven, maar er is decennialang geknaagd aan hun manier van leven.

In 2020 rapporteerde het College voor de Rechten van de Mens dat 43% van de Roma, Sinti en woonwagenbewoners in Nederland nog altijd discriminatie ervaart, bijvoorbeeld in het onderwijs en op de arbeidsmarkt (College voor de Rechten van de Mens, 2020). Daarnaast concludeerde een verkennend onderzoek in 2024 dat woonwagenbewoners nog steeds worden benadeeld door het woonwagenbeleid, wat hun gevoel van uitsluiting versterkt (Bureau NCDR, 2024).

1.2 Representatie van woonwagenbewoners

Er is nog niet eerder onderzocht in welke mate woonwagenbewoners te maken hebben met negatieve framing in de Nederlandse media. Dit onderzoek sluit daardoor dus aan bij bestaande literatuur over mediarepresentatie en sociale identiteit door deze te koppelen aan een discours- en framinganalyse van artikelen uit Nederlandse dagbladen en van artikelen uit woonwagenblad 'Het Wiel'. Die beide zaken zijn nog niet eerder onderzocht, maar wel relevant om te begrijpen hoe deze groep functioneert in de Nederlandse samenleving, en hoe beeldvorming over deze groep tot stand komt (Hall, 1980, pp. 132-5).

Wanneer woonwagenbewoners, of welke groep dan ook, stereotiep worden afgebeeld in de invloedrijke kranten, wordt hun culturele burgerschap in feite ondermijnd. In het verlengde hiervan benadrukt Nick Couldry (2010) het belang van 'voice': het recht om gehoord te worden en publieke betekenis toe te kennen aan de eigen ervaringen. Woonwagenblad 'Het Wiel' is bij uitstek een manier voor woonwagenbewoners om hun eigen stem te laten horen.

'Het Wiel' wordt in dit onderzoek gezien als 'counterpublic', en meer specifiek als 'enclave public' volgens de definitie van Squires (2002, p.458). Een 'enclave public' is een specifieke vorm van een counterpublic die zich ontwikkelt in een beschermde, vaak besloten communicatieve ruimte binnen het publieke domein. Dit concept komt voort uit het werk van Nancy Fraser (1990), die het onderscheid maakt tussen verschillende vormen van 'counterpublics'.

1.3 Dit onderzoek

De centrale onderzoeksvraag in deze scriptie luidt:

*Hoe worden Nederlandse woonwagenbewoners gerepresenteerd in landelijke nieuwsmedia tussen 2004 en 2018, en hoe verhoudt deze beeldvorming zich tot hoe woonwagenbewoners zichzelf representeren in hun eigen blad *Het Wiel*?*

Om deze vraag te beantwoorden, worden de volgende deelvragen onderzocht:

1. Welke dominante frames over woonwagenbewoners zijn zichtbaar in Nederlandse krantenartikelen tussen 2004 en 2018, en hoe kunnen deze worden geïnterpreteerd binnen bredere maatschappelijke discourses over minderheden?
2. In hoeverre is de berichtgeving over woonwagenbewoners in de onderzochte periode veranderd in termen van frames?
3. Op welke thema's richt de berichtgeving in het woonwagenblad 'Het Wiel' zich?
  - 3a. Welke frames worden er gehanteerd en hoe is dat typerend voor de rol als 'enclave public'?
  - 3b. In hoeverre is er een verschil tussen externe en interne frames in 'Het Wiel'?
4. Wat zijn de voornaamste verschillen tussen de framing van woonwagenbewoners in landelijke nieuwsmedia en in woonwagenblad *Het Wiel*?

Om de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen te beantwoorden, is gekozen voor een kwalitatieve inhoudsanalyse. De hoofd- en deelvragen zijn daarvoor vertaald naar specifieke analyse-elementen: in zowel teksten van krantenartikelen als teksten uit woonwagenblad 'Het Wiel' wordt gezocht naar terugkerende thema's en frames die betrekking hebben op de representatie van woonwagenbewoners. Onder 'mediarepresentatie' wordt hier verstaan: de manier waarop kenmerken, gedragingen en sociale posities van woonwagenbewoners worden verbeeld in taal en vertelperspectief. 'Zelfrepresentatie' betekent in deze context vooral hoe woonwagenbewoners zichzelf in beeld brengen binnen hun eigen medium, inclusief welke normen, waarden en tegenbeelden zij hanteren.

De periode 2004-2018 is een logische keuze voor onderzoek naar de mediaberichtgeving over woonwagenbewoners, omdat deze jaren twee cruciale momenten omvatten waarin het maatschappelijke en politieke discours rondom deze groep ingrijpend veranderde:

In 2004 kwamen woonwagenbewoners negatief in het nieuws door de zaak rondom woonwagencentrum 'De Vinkenslag' in Maastricht. Hier werden op grote schaal hennepplantages aangetroffen, waarbij de groeilampen werden gevoed door illegaal afgetapte stroom. Deze zaak kreeg veel media-aandacht en versterkte het bestaande frame van woonwagenbewoners als 'betrokken bij criminaliteit en illegale praktijken'. Dit past binnen het concept van moral panic waarbij de media en beleidsmakers een specifieke groep weergeven als een bedreiging voor de samenleving (Couldry, 2010). Hierdoor kan de berichtgeving in deze periode vooral gekenmerkt zijn door negatieve framing en de verspreiding van stereotypen over woonwagenbewoners.

Rond 2018 vond een belangrijke verschuiving plaats in het overheidsbeleid. Het uitsterfbeleid, dat door sommige gemeenten werd gehanteerd om het aantal standplaatsen voor woonwagens geleidelijk af te bouwen, werd 'in strijd met mensenrechten' verklaard. Dat uitsterfbeleid werd gezien als discriminatie tegen woonwagenbewoners, met een verandering in beleid tot gevolg. De overheid begon een meer inclusieve benadering te hanteren en er ontstond zelfs een maatschappelijke discussie over het maken van excuses aan woonwagenbewoners voor eerder gevoerd beleid.

Deze studie sluit bovendien aan bij bredere maatschappelijke discussies over representatie, discriminatie en inclusie. In een tijd waarin men zich afvraagt hoe ruimte te maken voor culturele diversiteit zonder groepen structureel te marginaliseren, is inzicht in beeldvorming, *agency* en zeggenschap van minderheidsgroepen cruciaal. Want hoewel framing-onderzoek al eerder is toegepast op verschillende minderheidsgroepen, is het perspectief van woonwagenbewoners in Nederland onderbelicht gebleven. Er bestaat nog geen empirisch onderzoek dat analyseert hoe leden van de woonwagengemeenschap door middel van counterpublics reageren op de dominante beeldvorming.

In het licht van recente maatschappelijke discussies over woonwagenlocaties, gemeentebestuur en vermeende overlast is het des te relevanter om de rol van media in deze beeldvorming te onderzoeken. Niet alleen vanwege de invloed daarvan op beleid en publieke opinie, maar ook vanwege de impact op de zelfperceptie en het burgerschap van de groep in kwestie.

In het eerste deel van deze scriptie wordt de theoretische en maatschappelijke context verder uiteengezet, gevolgd door een bespreking van de methodologie. Vervolgens worden de resultaten van de framing-analyse van de kranten en 'Het Wiel' gepresenteerd. Dan volgen de conclusie en reflectie - en suggesties voor vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

Om de centrale onderzoeksvraag in deze scriptie te kunnen beantwoorden, is het van belang eerst de bredere context van mediarepresentatie van minderheden te schetsen, en vervolgens in te zoomen op de specifieke beeldvorming van woonwagenbewoners.

Media spelen een centrale rol in het vormgeven van publieke percepties en kunnen bijdragen aan zowel stereotypering als aan het normaliseren van sociale uitsluiting (Tajfel, 1979, p. 186-7). Tegelijkertijd zijn de effecten van mediarepresentatie zelden homogeen: de manier waarop mensen mediabeelden interpreteren en ervaren, wordt mede bepaald door hun persoonlijke achtergrond en sociale positie (Crenshaw, 1989, pp. 144-6).

Intersectionaliteit (Crenshaw, 1989) beschrijft hoe verschillende vormen van sociale ongelijkheid – zoals ras, klasse, gender en etniciteit – elkaar kruisen en overlappen en dus niet los van elkaar begrepen kunnen worden. Voor woonwagenbewoners betekent dit ook dat niet iedereen op dezelfde manier geraakt wordt door dominante mediabeelden, zoals de vaak terugkerende associatie met criminaliteit, overlast of 'onaangepastheid'.

In het geval van woonwagenbewoners betekent dit dat terugkerende frames – zoals de nadruk op criminaliteit of overlast – niet alleen het gevolg zijn van individuele keuzes van journalisten, maar juist diepgeworteld zijn in de nieuwsproductie. Deze combinatie van inzichten uit intersectionaliteit, framing en het encoding/decoding-model geeft daarmee een goed beeld van hoe mediarepresentaties van woonwagenbewoners tot stand komen en wat ze betekenen.

2.1 Historische context

De manier waarop de Nederlandse overheid in de twintigste eeuw woonwagenbewoners reguleerde, droeg bij aan een beeldvorming waarin deze groep als afwijkend en als een maatschappelijke 'ander' werd gepositioneerd. De Woonwagenwet uit 1918 verplichtte iedere gemeente om een terrein in te richten voor woonwagenbewoners. Met een wetswijziging in 1957 werd het eenvoudiger voor gemeenten om gezamenlijk regionale kampen op te zetten, waarmee het beleid expliciet gericht werd op het tot stilstand brengen van de reizende bevolking. In de aangepaste wet werd bepaald: "De raden van twee of meer gemeenten kunnen bij gemeenschappelijke regeling een plaats aanwijzen, welke door woonwagens bij verblijf binnen het gebied, dat die gemeenten gezamenlijk omvatten, moet worden ingenomen" (Het Utrechts Archief, 1965).

In diverse steden, zoals Den Bosch, Oss, Breda, Leiden, Eindhoven en Amersfoort, ontstonden hierdoor al snel regionale woonwagenkampen. Ook rondom Heerlen werd halverwege de jaren zestig een regionaal kamp geopend, waarin 22 gemeenten samenwerkten. De kampen boden plaats aan tientallen woonwagens, maar werden ommuurd en voorzien van politieposten. Daarmee kregen zij het karakter van afgesloten enclaves, die woonwagenbewoners letterlijk en figuurlijk buiten de samenleving plaatsten (Speelman, 2024, p. 18).

De publieke en juridische discussie rondom deze concentratiepolitiek weerspiegelde en versterkte het negatieve beeld van woonwagenbewoners. Advocaat en mensenrechtenactivist Lau Mazirel waarschuwde in 1966 voor de sociale gevolgen van deze segregatie: “Dit worden [...] ommuurde getto’s waar de kinderen die er moeten opgroeien, zullen verworden tot wildvreemde wezens zonder uitzicht. Waarom moeten deze mensen aan het oog onttrokken worden?” (Mazirel, 1966). Toch werden critici van het beleid in de publieke opinie vaak weggezet als ‘romantici’, waarmee het dominante beeld van woonwagenbewoners als een te reguleren probleemgroep verder werd bevestigd (Van Ooijen, 1993, pp. 195-7).

De uitvoering van het beleid liet eveneens zien hoe institutionele beeldvorming doorwerkte in concrete maatregelen. Mazirel benadrukte dat gemeenten hun verantwoordelijkheid niet mochten ontlopen: “Als een gemeente mensen naar een bepaald terrein verwijst, dan is het haar plicht om te zorgen dat er bestrating en straatverlichting is, aansluiting op waterleiding, riolering en elektra, en dat het is opgenomen in de route van de vuilnisophaaldienst” (Mazirel, 1966, p. 11). Toch bleef het beeld van de kampbewoner als een aparte, geïsoleerde groep in stand.

Vanaf 1957 voerden gemeenten vrijwel overal hetzelfde beleid: woonwagenbewoners werden per brief opgeroepen zich te melden op regionale kampen, vaak ver buiten de stad. Hoewel de beleidsintentie mede gericht was op emancipatie (kampen werden bijvoorbeeld voorzien van scholen en sociale voorzieningen) leidde dit beleid paradoxaal tot versterkte uitsluiting. Woonwagenbewoners werden ontmoedigd om reguliere voorzieningen in de stad, zoals de school, dokter en de kruidenier, te gebruiken en raakten zo verder sociaal geïsoleerd.

De Woonwagenwet van 1968 bracht opnieuw wijzigingen. Gemeenten kregen nu subsidies om het welzijn van woonwagenbewoners te bevorderen (zonder specifieke invulling), aangepast lager onderwijs werd geïntroduceerd om de maatschappelijke positie van jongeren te verbeteren, en gemeenten kregen expliciete verantwoordelijkheid voor het inrichten en

beheren van grote woonwagencentra. Tegelijkertijd werden reisrechten verder ingeperkt, waarmee woonwagenebewoners nog sterker tot een gemarkeerde en gereguleerde minderheid werden gemaakt (Speelman, 2024, p.19).

Het frame van woonwagenebewoners als ‘probleemgroep’ werd in beleid geïnstitutionaliseerd, wat vervolgens doorwerkte in beeldvorming binnen de media en publieke opinie. Woonwagenblad ‘Het Wiel’ kan worden gezien als een reactie (counterpublic) op die beeldvorming.

2.2 Counterpublic of Enclave Public

Het idee van ‘counterpublics’ bestaat al langer, maar de nuance binnen counterpublics is relatief nieuw, en voor dit onderzoek bijzonder bruikbaar. Het concept van counterpublics ontstond in de jaren 1960 als tegenbeweging op wat journalist en filosoof Jürgen Habermas de ‘publieke sfeer’ noemde. Het idee van zo’n publieke sfeer waarin alles gezegd en bediscussieerd mag en kan worden, werd door critici gezien als een te idealistisch wereldbeeld (Jackson & Kreiss, 2023, pp. 102-104). Want de publieke sfeer is lang niet voor iedereen toegankelijk en binnen het discussiërende publiek is lang niet altijd sprake van een gelijkwaardige verhouding.

Deze zogenaamde ‘politieke openbaarheid’ stuitte dus in de jaren 1960 al op weerstand, omdat dit lang niet voor iedereen vanzelfsprekend was. Met name bij feministen en in de zwarte gemeenschap gingen in die periode stemmen op, omdat de theorie over de publieke sfeer juist bepalende concepten als macht, identiteit en uitsluiting negeerde. Onder meer Nancy Fraser (1990), Squires (2002) en anderen benadrukken dat echte democratische participatie pas mogelijk is wanneer ook gemarginaliseerde groepen een stem hebben, en dat was in de jaren 1960 niet het geval. Squires maakt met haar theorie bovendien onderscheid tussen ‘Enclave Publics’ (afgeschermdde gemeenschappen), ‘Counterpublics’ (groepen die zich actief verzetten tegen de gevestigde media) en ‘Satellite publics’ (groepen die zich vrijwillig afzonderen).

Nancy Fraser (1990) formuleert in haar kritiek op Habermas vier bezwaren tegen het bestaande model van de publieke sfeer. Volgens haar zijn er vier onderliggende aannames die problematisch zijn en die de juist de democratische potentie van dit model ondermijnen.

Het eerste bezwaar van Fraser betreft het idee dat sociale ongelijkheid tijdelijk kan worden ‘geparkeerd’ of genegeerd in het publieke debat. Want Habermas veronderstelt dat deelnemers aan de publieke sfeer ongelijk mogen zijn, zolang zij maar doen alsof ze gelijk zijn – iets wat

in de praktijk natuurlijk maar zelden opgaat. Fraser stelt daarentegen dat ongelijkheden op basis van klasse, gender of ras niet zomaar terzijde kunnen worden geschoven, juist omdat deze factoren in hoge mate bepalen wie gehoord wordt en wie überhaupt toegang heeft tot het publieke debat. Echte participatie vereist dan ook meer dan formele openheid; het vraagt om een fundamentele structurele gelijkheid tussen burgers.

De tweede aanname van Habermans waar Fraser kritiek op heeft is dat een enkele, overkoepelende publieke sfeer te verkiezen zou zijn boven een veelheid aan kleinere, gesegmenteerde publieken. Habermas ziet het ontstaan van alternatieve of ‘particuliere’ publieke sferen als een verlies. Fraser draait dit juist om en betoogt dat in gesegregeerde en ongelijk verdeelde samenlevingen juist meerdere alternatieve sferen nodig zijn. Subaltern counterpublics, zoals feministische of in het geval van dit onderzoek dus de woonwagengemeenschap, bieden gemarginaliseerde groepen de ruimte om zich te organiseren, hun ervaringen te verwoorden en hun belangen te behartigen. Daarmee vergroten zij juist het democratische gehalte van de samenleving.

Daarnaast bekritiseert Fraser de strikte scheiding tussen het publieke en het private domein die het bourgeois model van Habermans hanteert. Volgens dit model horen alleen de ‘publieke’ belangen thuis in de publieke sfeer, terwijl ‘private’ kwesties, zoals huishoudelijk geweld of seksuele intimidatie, uitgesloten worden van publieke bespreking. Fraser stelt dat deze scheiding niet neutraal is, maar juist ideologisch werkt, want dat heeft volgens haar tot gevolg dat de problemen van gemarginaliseerde groepen worden genegeerd en buiten het publieke debat en dus buiten de politieke agenda blijven.

Tot slot wijst Fraser op de problematische scheiding tussen staat en samenleving. Habermas beschouwt de publieke sfeer als een civiele ruimte die geheel losstaat van de staat, bedoeld voor opinievorming maar uitdrukkelijk niet voor besluitvorming. Fraser daarentegen pleit voor het maken van onderscheid tussen sterke publieke sferen, zoals parlementen of zelfbeheerorganen, waarin niet alleen wordt gedebatteerd, maar ook besluiten worden genomen. Een moderne, en eerlijke democratie vereist volgens haar juist een dynamische wisselwerking tussen zwakke publieke sferen (gericht op meningsvorming) en sterke sferen (gericht op besluitvorming).

Woonwagenblad ‘Het Wiel’ zou je op basis van deze theorie dus kunnen zien als onderdeel van een ‘zwakke publieke sfeer’, omdat het een platform is voor opinievorming en debat, maar niet voor besluitvorming: er is geen formele beslissingsmacht aan verbonden. Het is, klein en

alternatief medium maar, zo betoogt Fraser ook, wel van groot belang voor het goed functioneren van de democratie. Ondanks dat ‘Het Wiel’ een kleine oplage heeft en toch vooral een eenzijdig publiek bedient, geeft het blad ruimte aan gemarginaliseerde stemmen en onderbelichte onderwerpen. Zoiets kan de onderlinge verbondenheid van de woonwagengemeenschap in Nederland bevorderen, maar doordat het een ‘enclave public’ is, kan het ook het gevoel van ‘de ander zijn’ versterken. Juist vanuit die invalshoek is het goed om te kijken welke frames de boventoon voeren in de artikelen in ‘Het Wiel’.

Andere kritiek op de ‘publieke sfeer’ van Habermans, die in grote mate voortborduurt op het werk van Fraser (1990), komt van Squires (2002), die haar theorie toepast op de Afro-Amerikaanse gemeenschap, om uit te leggen hoe leden van deze gemeenschap op verschillende manieren omgaan met en reageren op de – voor hen nagenoeg ontoegankelijke – publieke sfeer in de jaren 1960. In haar theorie maakt Squires onderscheid tussen counterpublics, enclave publics en satellite publics. Er is volgens haar veel nuance in de verschillende manieren groepen zich organiseren in het publieke debat. Precies dat idee leent zich ook goed om te betogen dat woonwagenblad ‘Het Wiel’ in dit onderzoek niet per se moet worden gezien als een counterpublic, maar eerder als een enclave public.

‘Enclave Publics’ zijn in feite als besloten ruimtes waar gemarginaliseerde groepen – in het geval van dit onderzoek dus Nederlandse woonwagebewoners – zich terugtrekken om hun cultuur te behouden en zich te beschermen tegen onderdrukking van buitenaf (Squires, 2002, p. 458). De communicatie binnen dit soort sferen blijft vaak verborgen voor de rest van de samenleving, en dat zie je ook duidelijk bij ‘Het Wiel’: veruit de meeste uitgaves worden bezorgd bij (oud-) woonwagebewoners.

‘Counterpublics’ daarentegen treden juist bewust naar buiten: ze nemen deel aan publieke debatten, proberen dominante opvattingen te bekritisieren en zetten aan tot maatschappelijke verandering. De derde categorie van Squires (2002, p. 461-2), ‘Satellite Publics’, bestaat uit groepen die bewust wegblijven van andere publieke sferen, niet noodzakelijkerwijs uit angst of omdat ze niet mee mogen doen, maar vanuit een streven naar onafhankelijkheid. Ze mengen zich slechts incidenteel in bredere debatten wanneer dat in hun belang is.

Woonwagentijdschrift ‘Het Wiel’ moet in de context van dit onderzoek niet worden gezien als een ‘Counterpublic’, maar juist als een ‘Enclave Public’, omdat de Nederlandse woonwagengemeenschap een groep is die onder druk staat en in het recente verleden veel is blootgesteld aan institutionele discriminatie (College voor de Rechten van de Mens, 2020).

‘Het Wiel’ is dan ook primair bedoeld voor mensen uit de woonwagengemeenschap zelf (maar, anders dan bij hoe dat zou gaan bij een ‘satellite public’, kan iedereen die dat wil een abonnement afsluiten). Het blad biedt ruimte aan eigen verhalen, meningen, culturele uitingen en reflecties op beeldvorming vanuit de woonwagengemeenschap zelf. Deze communicatie vindt grotendeels plaats binnen de groep, en is vaak niet bedoeld voor consumptie door het brede publiek of dominante media. Dat is een klassiek kenmerk van een enclave public.

Tegelijkertijd heeft ‘Het Wiel’ wel enkele kenmerken van een ‘counterpublic’: artikelen in het blad spreken zich meer dan eens uit tegen dominante beeldvorming of nadelige beleidsmaatregelen. Bovendien probeert het blad invloed uit te oefenen op het maatschappelijke debat (Squires, 2002, p.455).

De positie van woonwagenblad ‘Het Wiel’ in het medialandschap is essentieel om betekenis te geven aan de framing die in het blad wordt toegepast. Als ‘Enclave Public’ bereiken ze een klein maar geëngageerd publiek in een groot netwerk van de dominante publieke sfeer waar de kranten AD, Trouw en de Volkskrant deel van uit maken. In tegenstelling tot counterpublics die zich richten op het veranderen van dominante discoursen (Squires, 2002, p. 455), is ‘Het Wiel’ als enclave public niet primair gericht op het overtuigen van het brede publiek.

In de analyse van het woonwagentijdschrift ‘Het Wiel’ als ‘enclave public’ is het zinvol om, naast de politieke en sociale dimensies van publieke sferen, ook een psychologische lens toe te passen om te begrijpen hoe zelfbeelden en groepsidentiteiten tot stand komen. In dat opzicht biedt het internal/external frame of reference model (I/E-model) van Marsh (1990) een interessante aanvullende invalshoek. Waar de theorie van Fraser (1990) en Squires (2002) de institutionele en discursieve structuren blootlegt die publieke participatie van gemarginaliseerde groepen beperken, verklaart het I/E-model juist hoe individuen – in dit geval leden van de woonwagengemeenschap – hun zelfbeeld vormen door middel van interne en externe vergelijkingsprocessen.

Volgens het I/E-model construeren mensen hun academisch zelfconcept enerzijds via externe vergelijkingen met anderen. Dit is door Dickhäuser in 2005 toegepast om te verklaren hoe leerlingen hun zelfconcept in verschillende domeinen vormen. Bijvoorbeeld: “Ben ik beter dan mijn klasgenoten in dit vak?”), en anderzijds via interne vergelijkingen tussen domeinen (bijvoorbeeld: “Ben ik beter in wiskunde dan in taal?”). Toegepast op de context van Het Wiel, zou men kunnen stellen dat ook collectieve identiteiten – zoals die van de woonwagengemeenschap – gevormd worden in relatie tot zowel externe groepen (de

dominante samenleving en media) als tot interne domeinen (bijvoorbeeld verschillende dimensies van cultuur, traditie en aanpassing).

Interessant is dat het I/E-model voorspelt dat externe vergelijkingen leiden tot een positief verband tussen prestaties en zelfbeeld (hoe beter je presteert ten opzichte van anderen, hoe positiever je zelfbeeld), terwijl interne vergelijkingen eerder tot negatieve verbanden leiden (een hogere prestatie in het ene domein gaat gepaard met een lager zelfbeeld in een ander domein) (Dickhäuser, 2005, pp. 282-3). Dit spanningsveld zou ook binnen ‘Het Wiel’ zichtbaar kunnen zijn: enerzijds wordt trots geuit over culturele competentie en gemeenschapszin (positieve interne vergelijking), maar anderzijds kan de constante confrontatie met negatieve externe beeldvorming het zelfbeeld van de groep onder druk zetten, vooral als men die negatieve framing intern mee gaat wegen.

2.3 Encoding & decoding

Omdat ‘Het Wiel’ functioneert als een enclave public, zullen de frames in dit blad vooral gericht zijn op interne cohesie en zelfrepresentatie, niet op invloed uitoefenen op het dominante publieke debat. Framing-onderzoek moet daarom gevoelig zijn voor de doelstellingen, positionering en ontvangers van het blad. Het is belangrijk om het blad niet uitsluitend langs de meetlat van publieke invloed te leggen, maar ook de waarde van interne beeldvorming en gemeenschapsondersteuning mee te nemen.

Een belangrijk uitgangspunt binnen dit onderzoek is dat de betekenis van mediarepresentaties niet uitsluitend bepaald wordt door de intentie van de maker, maar juist gevormd wordt in de interactie met de ontvanger. In dit verband is het model van Stuart Hall (1980) over *encoding* en *decoding* bijzonder relevant. Hall stelt namelijk dat mediaboodschappen worden gecodeerd door ‘nieuwsproducenten’ binnen een bepaalde ideologische context, maar dat de decodering door het publiek afhankelijk is van hun eigen sociale positie, culturele achtergrond en ervaringen. Ontvangers nemen de boodschap dus niet passief over, maar interpreteren deze actief. Hall onderscheidt hierin drie posities: de dominante positie (waarbij de boodschap wordt geaccepteerd zoals bedoeld), de onderhandelende positie (waarbij elementen worden erkend maar ook aangepast) en de oppositionele positie (waarbij de boodschap fundamenteel wordt verworpen).

Deze benadering sluit nauw aan bij de eerder besproken theorie over ‘intersectionaliteit’, die op een zelfde soort manier uitgaat van een dynamisch proces van betekenisgeving. Dat geldt ook voor ‘framing’, want frames fungeren in dit soort gevallen als interpretatiekaders die

bepaalde aspecten van de werkelijkheid benadrukken boven andere (Entman, 1993, pp. 54-5), terwijl sociale identiteitstheorie tegelijkertijd bevestigt dat personen en groepen hun plaats in de samenleving mede bepalen door identificatie met (of distantiëring van) sociale groepen (Turner, 1979, p. 187). De wijze waarop een groep als ‘de woonwagenbewoner’ in nieuwsmedia wordt gerepresenteerd, heeft dan ook op verschillende manieren invloed: de betekenis van die representatie verschilt per ontvanger, afhankelijk van de maatschappelijke positie ten opzichte van die groep.

Tot nu toe is er in vergelijkbaar onderzoek vooral aandacht besteed aan hoe mediarepresentaties worden geïnterpreteerd (*decoding*) en ervaren door specifieke publieksgroepen. Voor woonwagenbewoners in Nederland is dit echter nog niet eerder onderzocht. Hoewel deze focus op receptie en framing cruciaal is, biedt een aanvullende blik op de productiekant van mediarepresentatie nodige verdieping. Binnen het zogeheten *production of culture*-perspectief (Peterson & Anand, 2004, p. 326) staat niet zozeer de inhoud van media centraal, maar de sociale, organisatorische en materiële omstandigheden waarin die inhoud tot stand komt. Het uitgangspunt is dat cultuur – waar mediaproducten dus ook onderdeel van uitmaken – niet losstaat van de instanties en gewoontes die haar in stand houden.

Door juist de productiecontext mee te nemen in framing-onderzoek naar artikelen over woonwagenbewoners in kranten, maar dus ook in ‘Het Wiel’, ontstaat een vollediger beeld van hoe dominante beeldvorming tot stand komt en in stand wordt gehouden. Juist om die reden is het relevant om te onderzoeken of – en in welke mate – er een verandering waarneembaar is in de manier waarop kranten over woonwagenbewoners schrijven.

Dat is nodig om aan te tonen dan frames over woonwagenbewoners niet toevallig of neutraal zijn, maar voortkomen uit bredere maatschappelijke structuren en routines binnen de journalistieke praktijk. Zo kan het onderzoek niet alleen blootleggen wat er over woonwagenbewoners wordt gezegd, maar ook waarom bepaalde frames telkens terugkeren, hoe deze veranderen en welke gevolgen dit heeft voor de manier waarop deze groep in de samenleving wordt gezien en behandeld.

Een goed voorbeeld om het belang daarvan te illustreren is het werk van Gaye Tuchman (*Making News*, 1973), die laat zien dat veel redactionele keuzes niet per se voortkomen uit vooropgezette ideologieën, maar uit ‘routines’ die nieuwsproductie efficiënt en beheersbaar moeten houden. Denk aan de voorkeur voor ‘officiële bronnen’ (zoals politie of

gemeentewoordvoerders), het gebruik van een ruime set standaardartikelen (zoals het human interest-verhaal, de follow-up of de incidentgerichte nieuwsflits), of de selectie van visueel aantrekkelijke onderwerpen. Deze routines leiden ertoe dat bepaalde perspectieven structureel onderbelicht blijven – met name die van gemarginaliseerde groepen die geen directe toegang hebben tot institutionele kanalen of als ‘moeilijk’ worden beschouwd in termen van verhaalstructuur of bronverificatie.

In de context van de beeldvorming van woonwagenbewoners helpt dit perspectief mogelijk verklaren waarom bepaalde stereotiepe frames terugkeren, ook als journalisten zelf aangeven ‘objectief’ te willen berichten. Bijvoorbeeld: als de politie een persbericht uitstuurt over een inval in een woonwagenkamp, en journalisten daar weinig aanvullende bronnen tegenover kunnen zetten, dan ontstaat al snel een frame waarin woonwagenkampen automatisch worden geassocieerd met criminaliteit. Niet uit kwade wil, maar als gevolg van bronafhankelijkheid, tijdsdruk en bestaande routines rond nieuwsselectie.

2.4 Framing

Framing is een theoretisch concept dat beschrijft hoe media en andere actoren bepaalde aspecten van de werkelijkheid selectief belichten en betekenis geven. Het verwijst naar het proces waarbij informatie wordt gepresenteerd binnen een bepaald interpretatiekader, dat bepaalt hoe het publiek een onderwerp of groep mensen begrijpt. Frames bepalen welke elementen van een verhaal worden benadrukt, welke actoren naar voren worden geschoven, welke oorzaken en gevolgen worden gesuggereerd, en welke morele oordelen of oplossingen impliciet of expliciet worden aangedragen (Entman, 1993).

Een veelgebruikte definitie van framing is die van Robert Entman (1993), die stelt dat een frame vier kernelementen bevat: het definiëren van een probleem, het toeschrijven van oorzaken, het maken van een moreel oordeel en het voorstellen van oplossingen. Deze elementen helpen journalisten, politici en andere actoren om complexe sociale kwesties begrijpelijk te maken voor het publiek, maar ze beïnvloeden tegelijkertijd ook hoe mensen over deze kwesties gaan denken.

In het onderzoek naar de mediarepresentatie van woonwagenbewoners in Nederland biedt framing een nuttig analytisch kader. Woonwagenbewoners zijn een maatschappelijk kwetsbare groep die in het publieke debat regelmatig onderwerp is van discussie, vaak in relatie tot thema's zoals handhaving, cultuur, criminaliteit of integratie (Van Ooijen, 1993, pp. 118-9). Framing-analyse maakt zichtbaar hoe media bijdragen aan het construeren van

bepaalde beelden over deze gemeenschap en hoe die beelden kunnen variëren over tijd of tussen verschillende media (Gamson & Modigliani, 1989).

Zo kan in nieuwsberichten een bepaald frame overheersen waarin woonwagenbewoners worden gepresenteerd als veroorzakers van overlast, waarbij het probleem wordt gedefinieerd als een verstoring van de openbare orde. De oorzaak wordt dan bijvoorbeeld gelegd bij een gesloten of criminele cultuur, het morele oordeel is negatief, en de voorgestelde oplossing is vaak gericht op handhaving of beperking van standplaatsen. In een ander frame kunnen woonwagenbewoners juist worden gepresenteerd als slachtoffers van discriminerend beleid, waarbij de nadruk ligt op achterstelling, gebrek aan erkenning van hun cultuur en het recht op woonruimte. Het morele oordeel is in dat geval kritisch richting beleid, en de voorgestelde oplossing richt zich op inclusie, participatie of cultuurbehoud.

Door deze frames te identificeren en systematisch te analyseren, wordt het mogelijk om te begrijpen welke dominante narratieven er bestaan rondom woonwagenbewoners, welke instanties en/of personen daarin een stem krijgen, en welke morele en politieke implicaties daaraan verbonden zijn. Framing-analyse is hiermee niet alleen een descriptieve methode, maar ook een instrument om machtsverhoudingen, stereotypen en de legitimatie van beleid bloot te leggen.

Een methode die zich goed leent voor dit type onderzoek is de cluster-gebaseerde frame-analyse van Matthes en Kohring (2008). In plaats van het frame als geheel te coderen, richten zij zich op het coderen van afzonderlijke frame-elementen, zoals onderwerp, actoren, risico's en baten, waarna via clusteranalyse wordt vastgesteld welke elementen vaak samen voorkomen. Zo ontstaan empirisch onderbouwde frames die minder afhankelijk zijn van de interpretatie van de onderzoeker (Tankard, 1991). Deze methode is bijzonder geschikt voor onderzoek naar framing van woonwagenbewoners, juist omdat het thema sterk gepolariseerd is en gevoelig ligt. Door deze aanpak wordt het mogelijk om systematisch te reconstrueren hoe media de identiteit, positie en problemen van woonwagenbewoners hebben vormgegeven, zonder te vervallen in al te subjectieve interpretatie (Hackett, 1984).

Framing stelt onderzoekers in staat om de onderliggende aannames in media-inhoud te analyseren, waarbij wordt gekeken naar hoe gebeurtenissen worden gekaderd binnen bredere maatschappelijke betekenisystemen. Daarbij is het belangrijk om te onthouden dat frames niet neutraal zijn, maar selecties van betekenis die andere interpretaties onwaarschijnlijker maken (Matthes en Kohring, 2008, pp. 263-5). De manier waarop een kwestie wordt geframed – bijvoorbeeld als ‘een moreel probleem’ of als ‘een conflict tussen vrijheid en handhaving’

– heeft directe gevolgen voor hoe burgers zich hierover een mening vormen (Entman, 1993).

Dit geldt zowel voor de landelijke kranten als voor ‘Het Wiel’, het eigen blad van woonwagenebewoners. Waar landelijke media de woonwagenebewoners mogelijk eerder framen als probleemgroep of uitzonderlijke culturele gemeenschap, biedt ‘Het Wiel’ juist een zelf-gegenereerd narratief, waarin woonwagenebewoners hun identiteit, problemen en normen herdefiniëren. Deze publicatie functioneert als een enclave public – een communicatieruimte waarin gemarginaliseerde groepen hun eigen perspectieven ontwikkelen, buiten dominante media om (Squires, 2002). Het vergelijken van framing in deze twee domeinen – mainstream versus enclave – biedt inzicht in hoe woonwagenebewoners zich positioneren tegenover de dominante beeldvorming.

Voor het onderzoek naar woonwagenebewoners betekent dit dat framinganalyse niet beperkt blijft tot het vaststellen van positieve of negatieve beeldvorming. In plaats daarvan kan worden onderzocht hoe woonwagenebewoners in verschillende media worden geportretteerd: als probleemgroep, als beschermde culturele minderheid, als zelfstandige gemeenschap of juist als bedreigde identiteit. Ook kan worden bestudeerd welke actoren een stem krijgen (bestuurders, bewoners zelf, politie, omwonenden), welke waarden worden geactiveerd (vrijheid, orde, cultuurbehoud, gelijkheid), en hoe die frames verschillen tussen de landelijke media en ‘Het Wiel’.

Belangrijk daarbij is dat framinganalyse ook bijdraagt aan theorievorming. Door framing systematisch en empirisch te meten kunnen wetenschappers verder gaan dan beschrijving alleen. Zo kan er bijvoorbeeld ook gekeken worden naar de impact van dominante frames op beleidskeuzes of op publieke opinie. Zo wordt het mogelijk om na te gaan of, en in welke mate, ‘mediahegemoon framing’ optreedt: een situatie waarin één frame zo dominant is dat alternatieven nauwelijks nog worden opgemerkt (Semetko & Valkenburg, 2000).

In het geval van woonwagenebewoners is het bijvoorbeeld relevant om te onderzoeken of het ‘veiligheidsframe’ (waarbij de nadruk ligt op overlast en controle) systematisch de boventoon voert in landelijke media, en in hoeverre ‘Het Wiel’ erin slaagt om daartegenover een eigen frame van autonomie of onrechtvaardigheid te zetten. Door beide bronnen – mainstream media en enclave media – op consistente wijze te coderen, kan worden onderzocht hoe verschillende visies met elkaar botsen of juist langs elkaar heen leven.

3. Methodesectie

In dit onderzoek wordt een brede definitie van framing gehanteerd, waarbij kleine verschillen in formulering niet als frame worden beschouwd, omdat frames in deze context worden gezien als centrale organiserende ideeën die betekenis geven aan nieuwsgebeurtenissen (Entman, 1993).

Deze scriptie benadert de framing en beeldvorming van Nederlandse woonwagenbewoners vanuit drie invalshoeken: hoe die tot stand komt binnen journalistieke structuren, hoe die vorm krijgt via dominante frames, en hoe leden van de gemeenschap deze beelden zelf beschrijft en tegensprekt in hun eigen blad 'Het Wiel'. Daarbij wordt gebruik gemaakt van inzichten uit framing-analyse, encoding/decoding-theorie en de positie van 'Het Wiel' als enclave public.

Bij het onderzoeken van de frames in 'Het Wiel' en in de kranten AD, Trouw en de Volkskrant is een inductieve benadering gebruikt. Dat wil zeggen dat frames tijdens de analyse zelf naar voren komen, uitdrukkelijk anders dan een deductieve benadering met vooraf gedefinieerde frames: op het gebied van woonwagenbewoners is namelijk nog niet eerder onderzoek gedaan naar mediaframes.

Ook de redenen om aan te nemen dat bepaalde frames dominantier zullen zijn dan anderen, zijn in deze kwestie niet wenselijk en bovendien maar moeilijk te onderbouwen. Vandaar dat de frames op een inductieve maar systematische wijze worden geïdentificeerd via koppen en citaten. Het gaat hierbij niet om de frequentie van thema's of meningen, maar om hoe deze thematisch en structureel worden gepresenteerd om bepaalde interpretaties aan te moedigen (Pan & Kosicki, 1993, pp. 71-73).

Voor de inhoudsanalyse in dit onderzoek werd een steekproef genomen van krantenberichten uit landelijke en regionale dagbladen: *de Volkskrant*, *Trouw* en *Algemeen Dagblad*. En van artikelen uit woonwagenblad 'Het Wiel'. Deze artikelen werden vervolgens inhoudelijk geanalyseerd om frames te ontdekken.

De keuze voor een kwalitatieve inhoudsanalyse van krantenberichten was in deze context gunstig, omdat dit een systematische methode bood om trends en patronen in de mediaberichtgeving te ontdekken en te categoriseren. Zo werd onderzocht hoe de media frames en stereotypen hanteren in de berichtgeving over woonwagenbewoners.

De belangrijkste methode die in dit onderzoek wordt toegepast is de 'Matthes-Kohring methode' (2008). Deze methode borduurt voort op de definitie van frames van Entman (1993),

waarin een frame bestaat uit een combinatie van vier elementen: probleemdefinitie, oorzaak, morele beoordeling en oplossingsvoorstel.

In hun artikel “The Content Analysis of Media Frames: Toward Improving Reliability and Validity” (2008) betogen Matthes en Kohring dat veel onderzoekers – vaak onbedoeld – hun eigen interpretaties laten doorwerken in de analyse, wat het risico vergroot dat men eerder onderzoekersframes dan mediaframes beschrijft. Om dat te ondervangen gebruiken zij een alternatieve methode: in plaats van direct het frame te coderen, worden eerst de losse elementen van een frame gecodeerd.

Dat wil zeggen: in plaats van te proberen het frame van een artikel als geheel subjectief te benoemen (bijvoorbeeld als ‘veiligheidsframe’ of ‘overlastframe’), maakt deze methode het mogelijk om eerst de artikelen te coderen. Op die manier wordt eerst de basisinformatie uit een bron gehaald: wie spreekt, over welk onderwerp, welke onderwerpen en risico’s worden benoemd, en hoe wordt er geoordeeld? En pas daarna wordt via clusteranalyse duidelijk welke combinaties van elementen vaak samen voorkomen – en dus een frame vormen.

Deze aanpak leent zich goed voor framing-onderzoek naar woonwagenbewoners in de Nederlandse media. Omdat het hier gaat om een onderwerp dat moreel, politiek en maatschappelijk beladen is, met uiteenlopende oordelen en probleemdefinities tot gevolg.

Zo maakt deze methode het mogelijk om framing van woonwagenbewoners te analyseren op een meer empirisch onderbouwde en transparante manier. Daarnaast voorkomt dit dat de onderzoeker eigen vooroordelen of theoretische verwachtingen te sterk laat doorwerken in de analyse. Bovendien maakt deze theorie het eenvoudig het makkelijker om verschillende frames naast elkaar te laten bestaan binnen één artikel, iets wat in de berichtgeving over woonwagenbewoners – die vaak balanceren tussen slachtofferschap, criminalisering, cultuurbehoud en bestuur – ook voorkomt.

3.1. Analyse van krantenberichten

In dit onderzoek is een kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd op krantenberichten over Nederlandse woonwagenbewoners. De analyse richtte zich op het mediabeeld van deze gemeenschap in drie landelijke dagbladen: *de Volkskrant*, *Trouw* en *Algemeen Dagblad (AD)*. De focus daarbij lag op hoe woonwagenbewoners worden gerepresenteerd met betrekking tot thema’s als criminaliteit, huisvesting, cultuur en beleid, met bijzondere aandacht voor framing en stereotypering in de berichtgeving.

De steekproef van krantenartikelen bestond uit 258 artikelen, gepubliceerd tussen 1 januari 2004 en 31 december 2018. De selectie is beperkt tot Nederlandstalige berichten die expliciet verwijzen naar ‘woonwagenebewoner(s)’ of ‘woonwagen’. Artikelen waarin enkel ‘Roma’, ‘Sinti’ of ‘Zigeuners’ worden genoemd, zijn buiten beschouwing gelaten. Zowel opiniërende als feitelijke artikelen zijn opgenomen, waaronder nieuwsberichten, analyses, interviews en achtergrondverhalen. Advertenties zijn uitgesloten. De artikelen zijn verzameld via LexisNexis, met als zoektermen ‘woonwagenebewoner’ in combinatie met de geselecteerde kranten. De verdeling was als volgt: 145 artikelen uit het AD, 58 uit *de Volkskrant*, en 55 uit *Trouw*. De oververtegenwoordiging van het AD hangt samen met het grotere bereik en de redactionele omvang van deze krant, inclusief het bredere aanbod aan kopij dankzij doorplaatsing van regionaal nieuws naar de landelijke editie.

De krantenberichten in dit onderzoek voldoen concreet aan de volgende voorwaarden:

- De berichten hebben expliciet betrekking op de Nederlandse woonwagenebevolking, door de zoektermen ‘woonwagen’, ‘woonwagenebewoner(s)’ te gebruiken, en door zoekresultaten over ‘Roma’, ‘Sinti’ en ‘Zigeuners’ er niet bij te betrekken.
- De artikelen zijn Nederlandstalig.
- De berichtgeving betreft relevante gebeurtenissen, zoals de aanloop naar het veranderende beleid rond 2018. Omdat in dit onderzoek alleen landelijke kranten worden meegenomen – en niet de regionale nieuwsbladen, gaan de artikelen over groot woonwagenenieuw.
- Zowel opiniërende als feitelijke artikelen worden opgenomen om variatie in framing te waarborgen, waaronder:
  - Hard nieuws over gebeurtenissen.
  - Achtergrondartikelen en analyses.
  - Interviews met woonwagenebewoners.

Ondanks deze filter, waren er in de dataset toch een aantal artikelen terechtgekomen die geen betrekking hebben op Nederlandse woonwagenebewoners, maar op Ierse ‘travellers’, een groep die enigszins verwant is aan de Nederlandse woonwagenebewoners. Die zijn daarom niet behandeld. Dat geldt ook voor artikelen waarin woonwagenebewoners alleen zijn genoemd, zonder écht reden. In sommige artikelen werd een vergelijking gemaakt met woonwagenebewoners om een punt te maken. Die zijn wél meegenomen in de analyse.

Omdat de volgorde van de artikelen willekeurig is en omdat er gewerkt werd met duidelijke

codes en thema's, kon bij het 110e artikel worden gesproken van 'saturation' in de definitie van Guest et. al (2020). Die theorie is oorspronkelijk ontwikkeld voor het coderen van interviews, maar ook toepasbaar op krantenartikelen. Ten minste, als de codering inductief is en de volgorde van de artikelen willekeurig; dus niet chronologisch en gegroepeerd per krant.

Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de verschillen in informatiedichtheid in artikelen een stuk groter zijn dan in interviews en dat artikelen meestal minder gestandaardiseerd zijn dan interviews. In krantenartikelen zitten vaker impliciete thema's en daardoor vereist de codering meer interpretatie (Guest et. al, 2020). Bovendien is de mate van thematische herhaling in journalistieke vaak hoger binnen een bepaalde tijdsperiode als er veel nieuws is rondom een thema, maar dat is ondervangen door de artikelen in een willekeurige volgorde te analyseren. Om zeker te zijn van de 'saturation' zijn nog twintig extra artikelen gecodeerd, dat brengt het totaal op 130 artikelen uit de dagbladen Trouw, de Volkskrant en AD.

De resterende artikelen uit het corpus zijn niet verder gecodeerd, aangezien zij naar verwachting geen nieuwe analytische opbrengst meer zouden opleveren.

De analyse van de codes uit de artikelen richtte zich primair op framing. Daarbij werd onderzocht welke dominante interpretatiekaders in de artikelen zichtbaar zijn (bijvoorbeeld 'overlast', 'criminaliteit', 'slachtofferschap' of 'cultuur'). Hierbij wordt gelet op taalgebruik, herhaling van begrippen, bronkeuze en koppen (Matthes & Kohring, 2008).

Deze analysemethode heeft een inductief karakter, waarbij de structuur van de coderingslijst zich in wisselwerking met het materiaal heeft ontwikkeld. Er is dus niet gewerkt met een vooraf vastgesteld codeboek; in plaats daarvan ontstond de structuur tijdens het analyseren, wat bijdraagt aan de validiteit van de bevindingen (Matthes & Kohring, 2008).

Daarnaast is er gekozen voor een interpretatieve benadering, waarin tekst wordt beschouwd als een bron van meerdere mogelijke betekenissen, afhankelijk van sociale en culturele context. Deze benadering sluit aan bij de theorie van Stuart Hall (1980) over encoding en decoding, en bij inzichten uit discursieve framinganalyse (Entman, 1993). Dit betekent dat er niet alleen is gelet op wát er gezegd wordt, maar ook op hóe het wordt gezegd: dus binnen welke kaders, met welke bronnen, en welke taal- en stijlkenmerken.

Concreet houdt dit in dat de tijdens het lezen van de artikelen terugkerende thema's, begrippen en frames werden genoteerd, zonder deze direct te koppelen onder een vooraf bestaand schema. In deze fase werden fragmenten gelabeld met voorlopige codes die de inhoud zo dicht

mogelijk benaderden. Deze codes zijn vervolgens in de axiale coderingsfase geclusterd tot overkoepelende categorieën. Door deze inductieve aanpak kon worden aangesloten bij de taal en logica van de bronnen zelf, wat de validiteit van de analyse vergroot, met name in een onderzoek naar mediabeeldvorming waarbij de context-specifieke betekenissen cruciaal zijn.

De uiteindelijke coderingslijst is dus iteratief gegroeid in interactie met het materiaal. Dat betekent dat de lijst tussentijds is aangepast, aangevuld en aangescherpt, totdat verzadiging optrad en er geen nieuwe relevante thema's meer naar voren kwamen in de data.

Tijdens de axiale en selectieve coderingsfase is een codeboom opgesteld om structuur aan te brengen in de thematische analyse. Deze boom toont hoe individuele codes zijn gegroepeerd tot overkoepelende categorieën en welke conceptuele verbanden er tussen deze thema's zijn ontstaan. De codeboom is ontwikkeld op basis van een iteratief proces van open en axiale codering, waarbij codes inductief voortkwamen uit de data. In de loop van de analyse zijn deze codes gegroepeerd tot bredere thema's en frames, zoals 'criminaliteit en overlast-frame', 'institutionele uitsluiting-frame', en 'identiteit en trots'.

Ook werd gekeken of en hoe de frames van krantenartikelen in de loop der jaren zijn veranderd en zijn aangepast. Daarvoor werden de artikelen na het coderingsproces gegroepeerd per jaar om te ontdekken of er per jaar dominante frames zijn en of dat verschilt met andere jaren.

3.2 Artikelen uit 'Het Wiel'

Naast de analyse van landelijke krantenberichten is ook een kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd op artikelen uit het tijdschrift 'Het Wiel' het belangrijkste door en voor woonwageneigenaren gemaakte blad in Nederland. 'Het Wiel' verschijnt enkele keren per jaar en is deels online toegankelijk via de website van de Stichting Landelijk Platform Woonwageneigenaren (LPW). Het blad bevat uiteenlopende kopij: van ervaringsverhalen en interviews tot beleidskritiek, community-updates en herdenkingsstukken. In tegenstelling tot reguliere journalistieke media, wordt hier nadrukkelijk verslag gedaan van binnenuit – met een toon die herkenbaar is voor de gemeenschap zelf. Volgens de definitie van Fraser (1990) maakt dat 'Het Wiel' een 'zwakke publieke sfeer', anders dan krantenartikelen die eerder gericht zijn op het beïnvloeden van de besluitvorming: dat is een 'sterke publieke sfeer'.

Juist omdat 'Het Wiel' in deze context een 'enclave public' is, biedt het eerder besproken internal/external frame of reference model (I/E-model) van Marsh (1990) een interessante aanvullende invalshoek. De positionering van Het Wiel als enclave public – een besloten

communicatieruimte waarin gedeelde normen en waarden worden bevestigd – past goed binnen de logica van het I/E-model. In een enclave public worden interne vergelijkingen sterk benadrukt: men reflecteert op wie men is binnen de groep, en wat ‘typisch’ is voor de gemeenschap (Squires, 2002). Dat kan het interne zelfconcept versterken, maar ook een zekere uitsluiting in stand houden ten opzichte van ‘de ander’.

Dat wil in deze context zeggen dat het I/E-model helpen verklaren hoe het woonwagenblad *Het Wiel* niet alleen een platform biedt voor meningsvorming, maar ook actief bijdraagt aan de vorming van een gedeeld groepszelfbeeld. De interne en externe frames van vergelijking, zoals die worden gepresenteerd door Marsh, zijn daarbij behulpzaam om te begrijpen hoe die zelfbeelden ontstaan, worden versterkt of juist onder druk komen te staan in interactie met dominante beeldvorming.

Het I/E-model wordt toegepast op de volgende manier: eerst werden de domeinen van vergelijking geïdentificeerd. Zo ontstaan tegenstellingen als 'eigen cultuur tegenover dominante cultuur' of 'interne beeldvorming van de groep versus representatie in de media'. Vervolgens worden die domeinen met elkaar vergeleken op een externe manier (hoe scoort mijn groep ten opzichte van anderen) en op een interne manier (hoe scoort mijn groep op het ene domein ten opzichte van een ander domein). Bijvoorbeeld: "woonwagengemeenschapen zijn misschien niet maatschappelijk dominant, maar wel cultureel sterk en hecht als gemeenschap."

Bij een externe vergelijking is vaak sprake van een positief zelfbeeld als een groep beter presteert dan een andere. Een interne vergelijking kan juist leiden tot negatieve correlaties: trots op het ene domein kan samengaan met afwaardering van het andere (Marsh, 1990).

In het geval van dit onderzoek is het vooral relevant om te zien hoe dat in woonwagenblad *Het Wiel* tot uiting komt. Want de toon van ‘*Het Wiel*’ kenmerkt zich door een uitgesproken vorm van betrokkenheid bij de woonwagengemeenschap in Nederland, en wordt daardoor dus gezien als een ‘enclave public’ (Squires, 2002). Een scherp contrast met de vaak zakelijke of institutionele toon van reguliere media, en vormt daarmee een alternatief waarin woonwagengemeenschapen ruimte creëren voor ‘zelfdefinitie’.

Dit verschil maakt het mogelijk om twee centrale analysemomenten te onderscheiden in de inhoudsanalyse: hoe in *Het Wiel* wordt gesproken over hoe anderen – zoals overheden en media – over hen spreken, vaak in de vorm van kritiek op beleid, miskennis of discriminatie. Maar ook hoe de gemeenschap zichzelf representeert.

4. Resultaten

4.1. Codeboom krantenartikelen

De thematische analyse van krantenberichten over woonwagenbewoners heeft geleid tot een codeboom met vijf hoofdthema's die samen een overzicht bieden van de dominante frames, stereotypen en structurele kwesties in de mediaberichtgeving. Deze thema's zijn ontstaan via een iteratief coderingsproces waarin open, axiale en selectieve codering zijn toegepast. De hoofdthema's zijn onderling verbonden: ze illustreren hoe beleid, representatie en gemeenschapservaring in elkaar grijpen binnen de mediapraktijk.

Hoofdthema	Subthema	Voorbeeldcodes/indicaties
1. Discriminatie en uitsluiting	Systematische uitsluiting	Overheidsbeleid negeert culturele rechten; geen participatie in besluitvorming
	Beleidsdiscriminatie	Uitzonderingsbeleid woonwagens; 'uitsterfbeleid' expliciet genoemd
	Tweederangsburgerschap	Bewoners als 'last'; minderwaardig gepositioneerd binnen burgerschap
	Maatschappelijke vooroordelen	Criminalisering; framing als onaangepast of overlastgevend
2. Structureel tekort aan standplaatsen	Gevolg van beleid	Uitspraken over ontoereikend aanbod; actieve beperking door gemeentes
	Wachlijsten en woningnood	Jongeren die geen plek vinden; families die noodgedwongen buiten de wagen wonen
	Belemmering van cultuurbehoud	Verlies traditie; wonen in huis als vervreemding van identiteit
	Gemeenschapsstructuur onder druk	Woonwagen als uitdrukking van verbondenheid; belang van nabijheid familie
3. Verzet en activisme	Juridische procedures	Raad van State, bezwaarschriften, gerechtelijke uitspraken
	Publieke protesten	Demonstraties, mediacampagnes, acties bij gemeentehuizen
	Nieuwe generatie activisten	Jongeren die zich uitspreken; oproepen via sociale media
	Zelfrepresentatie en eigenaarschap	Bewoners nemen het woord, eigen narratief in ingezonden stukken of lokale media
4. Beeldvorming in media	Overgeneralisatie en stereotypering	'Woonwagenkamp veroorzaakt overlast'; 'criminele families'; gebruik van clichés
	Alternatieve perspectieven	Ingezonden brieven, interviews die een ander beeld schetsen
	Bronnen van buiten de gemeenschap	Betrokken hulpverleners, raadsleden of journalisten met afwijkende visie
5. Beleidsverschillen en regie	Gemeentelijk verschil in aanpak	Gemeenten die gedogen vs. gemeenten die actief beleid voeren
	Ontbreken landelijke coördinatie	Wens voor uniforme aanpak; onduidelijkheid bij bewoners over rechten
	Oproep tot erkenning en regie	Verzoek tot landelijke verankering; behoefte aan heldere kaders

Het eerste hoofdthema betreft discriminatie en uitsluiting. Binnen dit thema is de systematische uitsluiting gecodeerd aan de hand van voorbeelden waarin beleidsstructuren of politieke besluiten expliciet de woonwagengemeenschap buitensluiten van participatie. Bijvoorbeeld artikelen waarin uitdrukkelijk wordt besproken dat woonwagengewoners worden buitengesloten van gemeentelijke besluitvorming of ruimtelijke planning of het überhaupt niet erkennen van woonwagengewoners als een legitieme groep.

De code ‘Tweederangsburgerschap’ sluit daar enigszins op aan, maar verwijst vooral naar de manier waarop woonwagengewoners in het publieke debat worden behandeld als minderwaardige burgers: ze zouden bijvoorbeeld voor veel overlast zorgen in de wijken waar hun woonwagencampen staan, maar hun rechten als burger worden daarbij zelden verdedigd. Tot slot omvat het subthema ‘maatschappelijke vooroordelen’ de structurele beeldvorming waarin woonwagengewoners consequent worden geassocieerd met criminaliteit, fraude of onaangepastheid.

Het tweede hoofdthema is ‘Structureel tekort aan standplaatsen’, vanuit eerder onderzoek gezien ligt dit thema in de lijn der verwachting. Hieruit blijkt hoe materiële barrières direct invloed hebben op de leefwijze van de woonwagengemeenschap. Wachtlijsten en woningnood zijn een veelvoorkomend terugkerend thema: jongeren kunnen vaak geen standplaats krijgen (of de beschikbare standplaatsen worden door de gemeente herbestemd) en moeten noodgedwongen in reguliere woningen wonen, wat de continuïteit van de woonwagencultuur bedreigt.

De code ‘belemmering van cultuurbehoud’ legt expliciet de link tussen deze fysieke belemmeringen die jonge woonwagengewoners tegenkomen en het verlies van traditie – wat invloed heeft op de hele gemeenschap. Wonen in een woonwagen is voor veel van hen niet louter een praktische keuze, maar een culturele en identiteitsbepalende vorm van leven. Het verschil tussen etnische of religieuze minderheidsgroepen en een socioculturele minderheidsgroep als woonwagengewoners wordt hierdoor nog eens benadrukt. De code ‘gemeenschapsstructuur onder druk’ verwijst naar de gevolgen hiervan.

Het hoofdthema ‘Verzet en activisme’ laat zien dat de gemeenschap niet slechts slachtoffer is van uitsluiting, maar ook actief vorm geeft aan weerstand. Bijvoorbeeld door het gebruik van formele rechtsmiddelen zoals bezwaarschriften, procedures bij de Raad van State of juridische claims tegen het beleid. Tegelijkertijd vinden ook minder formele vormen van verzet plaats, gecodeerd onder ‘publieke protesten’, hieronder vallen onder meer protestacties,

demonstraties en mediacampagnes.

Het vierde hoofdthema betreft beeldvorming in media. ‘Overgeneralisatie en stereotypering’ verwijst naar de hardnekkige neiging van media om incidenten – zoals criminele feiten of conflicten – te generaliseren naar de hele gemeenschap. Hierdoor ontstaat een soort collectieve schuld waarbij een op zichzelf staand incident wordt omgezet in een cultureel stigma. De aandacht daarvoor is gecodeerd als ‘bronnen van buiten de gemeenschap’, waarbij bijvoorbeeld hulpverleners, lokale politici of journalisten proberen een ander licht te werpen op de woonwagensituatie.

Het laatste hoofdthema is ‘beleidsverschillen en regie’, dat inzicht geeft in de bestuurlijke context waarbinnen woonwagenbeleid wordt vormgegeven. Dat verschilt nogal per gemeente: sommige gemeenten voeren actief beschermend beleid, terwijl andere juist belemmerend of afwachtend zijn. Hierdoor ontstaan grote verschillen in leefbaarheid en rechten per regio. De code over het ontbreken landelijke coördinatie toont aan dat er op nationaal niveau geen consistente sturing is, wat leidt tot onzekerheid. Dat gaat hand in hand met een toenemende oproep tot erkenning van woonwagenbewoners en belangenorganisaties om structurele erkenning van hun woonvorm en cultuur. Deze oproep is niet alleen praktisch van aard (meer standplaatsen), maar ook symbolisch: erkenning als volwaardige burgers met een legitieme leefwijze.

Door deze thematische structuur wordt zichtbaar hoe mediabeelden niet losstaan van beleid of sociaal-maatschappelijke structuren, maar deze juist versterken of bevragen. De thematische analyse toont hoe woonwagenbewoners voortdurend laveren tussen uitsluiting en verzet, tussen framing en zelfdefinitie. De codeboom is daarmee een reflectie van de machtsverhoudingen en culturele spanningen omtrent woonwagenbewoners in Nederland.

4.2. Codeboom analyse woonwagenblad ‘Het Wiel’

De inhoudsanalyse van het woonwagenblad *Het Wiel* bracht een thematische structuur aan in de manier waarop de gemeenschap zichzelf representeert en reageert op maatschappelijke en politieke ontwikkelingen.

Hoofdthema	Subthema	Voorbeeldcodes / Indicaties
Beleid & Politiek	Tekort aan standplaatsen & monitoring	Signalen over afname standplaatsen; roep om landelijke registratie; monitoringstekorten benoemd
	Beleidskaders & institutionele initiatieven	Uiteenzetting over beleidstrajecten; rol van ministeries en gemeenten in beleidscyclus
	Parlementaire aandacht & debat	Rapportage over kamervragen, debatverslagen en parlementaire initiatieven m.b.t. woonwagens
Activisme & Verzet	Burgerprotest & demonstraties	Verslagen van protestacties; oproepen tot burgerlijke ongehoorzaamheid en demonstraties
	Juridisch verzet	Bespreking van juridische procedures tegen gemeenten; steun van juridische experts of NGO's
Discriminatie & Uitsluiting	Uitsterfbeleid	Kritiek op het bestaan en de effecten van het uitsterfbeleid; impact op jongeren beschreven
	Commerciële uitsluiting	Geen toegang tot hypotheek, verzekeringen of diensten door adresregistratie of vooroordelen
	Structurele uitsluiting	Systematische marginalisering in huisvesting, onderwijs of beleid; uitsluiting als patroon
Mensenrechten & Juridisch toezicht	Institutioneel toezicht	Verwijzing naar rapporten van mensenrechtenorganisaties of nationale toezichthouders
	Overheidsverantwoordelijkheid	Aansprakelijkstelling van overheid; oproepen tot naleving mensenrechten en grondwettelijke plichten
Cultuur, Erkenning & Erfgoed	Culturele zichtbaarheid & erkenning	Beschrijvingen van culturele rituelen, festivals en familiebanden als trots en erfgoed
	Media & publieke representatie	Kritiek op framing in reguliere media; oproep tot meer zeggenschap over eigen representatie
	Infrastructuur van traditie & waarden	Beschouwing van sociale infrastructuur binnen gemeenschap: rollen, waarden, onderlinge hulpstructuren

Binnen het eerste hoofdthema, ‘Beleid & Politiek’, richtte de analyse zich op de manier waarop besluitvorming en politieke aandacht worden besproken. Een terugkerend thema – in zowel ‘Het Wiel’ als in de reguliere media, is het tekort aan standplaatsen en de gebrekkige monitoring daarvan.

In veel artikelen in ‘Het Wiel’ wordt gesignaleerd dat het aantal beschikbare standplaatsen gestaag afneemt, zonder dat daar centrale of transparante registratie van bestaat. Deze tekorten worden vaak gekoppeld aan falend gemeentelijk beleid of het ontbreken van landelijke coördinatie. Ook wordt regelmatig verslag gedaan van beleidskaders en institutionele initiatieven, zoals het opstellen van lokale woonwagenplannen of nationale beleidsnota's. Deze vallen onder het subthema ‘beleidskaders en institutionele initiatieven’, waarbij ‘Het Wiel’ vaak kritisch reflecteert op de uitvoerbaarheid van dergelijk beleid. Daarnaast is er

aandacht voor de formele politieke context, bijvoorbeeld in de vorm van parlementaire aandacht en debat. Artikelen gaan vaak over Kamervragen, moties of parlementaire commissies die zich bezighouden met de positie van woonwagenebewoners. Daarbij wordt niet zelden benoemd dat politieke aandacht sterk van media-aandacht afhankelijk is.

Het tweede hoofdthema, 'Activisme & Verzet', is typisch voor een 'enclave public' als 'Het Wiel' en laat zien hoe de gemeenschap zelf in actie komt tegen onrechtvaardige behandeling. Binnen het subthema burgerprotest en demonstraties worden acties beschreven zoals demonstraties bij gemeentehuizen, marsen en symbolische bezettingen. Deze worden gepresenteerd als vormen van collectieve mobilisatie waarin solidariteit en zichtbaarheid centraal staan. Daarnaast speelt juridisch verzet een belangrijke rol. 'Het Wiel' besteedt aandacht aan procedures tegen gemeenten, uitspraken van rechters, en de inzet van juridische experts of belangenbehartigers.

Onder het derde hoofdthema, 'Discriminatie & Uitsluiting', worden vormen van maatschappelijke en institutionele uitsluiting besproken. Een prominente code in dit thema is het uitsterfbeleid, dat in 'Het Wiel' herhaaldelijk wordt aangeduid als een systematisch en discriminerend overheidsinstrument dat gericht is op het laten verdwijnen van de woonwagencultuur. Vooral jongeren worden getroffen doordat zij geen toegang krijgen tot standplaatsen, wat leidt tot verlies van culturele continuïteit. Naast deze beleidsmatige uitsluiting is er sprake van commerciële uitsluiting, bijvoorbeeld doordat banken, hypotheekverstrekkers of verzekeraars woonwagenebewoners weigeren op basis van adres of etnische profilering. Tot slot is er aandacht voor structurele uitsluiting, waarbij uitsluiting niet als incident, maar als systematisch patroon in onderwijs, huisvesting en publieke dienstverlening wordt benoemd. Deze stukken zijn vaak emotioneel geladen en combineren ervaringsverhalen met kritiek op institutionele inertie.

Het vierde hoofdthema, 'Mensenrechten & Juridisch toezicht', verbindt de specifieke woonwagensituatie aan bredere normatieve kaders. Binnen het subthema institutioneel toezicht worden rapporten van het College voor de Rechten van de Mens, de Nationale Ombudsman en soms zelfs Europese waarnemers besproken. Deze rapporten dienen in 'Het Wiel' vaak als legitimering van eigen klachten en worden gebruikt om beleidsmakers ter verantwoording te roepen. De code overheidsverantwoordelijkheid verwijst naar artikelen waarin de staat als actor wordt aangesproken op zijn grondwettelijke plichten en op de morele verantwoordelijkheid om de culturele rechten van minderheden te waarborgen. Hier wordt het publieke debat verplaatst van beleidskritiek naar rechtsstatelijke vragen.

Het vijfde en laatste hoofdthema, ‘Cultuur, Erkenning & Erfgoed’, legt de nadruk op identiteitsconstructie en gemeenschapswaarden. In het subthema ‘culturele zichtbaarheid en erkenning’ worden artikelen ondergebracht die expliciet reflecteren op woonwagencultuur – van familiefeesten tot religieuze gebruiken en dagelijkse leefstijl. De gemeenschap presenteert zichzelf daarin als trots, veerkrachtig en geworteld in intergenerationele verbondenheid. De manier waarop woonwagengedwonen in de media worden afgebeeld komt aan bod in het subthema media & publieke representatie, waarin veelvuldig wordt geklaagd over stereotypering en eenzijdige framing. ‘Het Wiel’ bepleit meer zeggenschap over hoe de gemeenschap wordt gerepresenteerd, met name in landelijke kranten en televisie. Deze beschrijvingen vormen een tegenwicht tegen dominante beeldvorming en dragen bij aan wat Couldry (2010) beschrijft als 'voice': het recht om jezelf te definiëren buiten institutionele kaders.

Deze codering laat in ieder geval al zien dat ‘Het Wiel’ voor de Nederlandse woonwagengemeenschap meer is dan een communicatiemiddel; als ‘enclave public’ fungeert het blad als platform voor zelfrepresentatie en identiteitsvorming. Dat biedt een genuanceerd beeld van hoe woonwagengedwonen hun eigen positie in de samenleving en hun cultuur verwoorden – en hoe zij daarmee een belangrijk tegenverhaal, of counterpublic, vormen ten opzichte van de dominante thematiek in reguliere media.

Hoe worden Nederlandse woonwagenebewoners gerepresenteerd in landelijke nieuwsmedia tussen 2004 en 2018, en hoe verhoudt deze beeldvorming zich tot hoe woonwagenebewoners zichzelf representeren in hun eigen blad Het Wiel?

1. Welke dominante frames met betrekking tot woonwagenebewoners zijn zichtbaar in Nederlandse krantenartikelen tussen 2004 en 2018?

De berichtgeving over woonwagenebewoners in Nederlandse kranten tussen 2004 en 2018 wordt sterk gekenmerkt door negatieve framing, zoals gedefinieerd door Stuart Hall (1997): het actief construeren van betekenis rond sociale groepen met behulp van terugkerende beelden, narratieven en impliciete oordelen. In het geval van woonwagenebewoners zijn vooral het criminaliteitsframe, overlastframe, onaangepastheidsframe dominant. De open coderingen van de 130 artikelen uit de Nederlandse kranten ‘De Volkskrant’, ‘Trouw’ en ‘Algemeen Dagblad’ bevestigen dit beeld via herhaalde thematische patronen die terugkomen in verschillende regionale en landelijke dagbladen.

1.1 Criminaliteitsframe als dominante lens

Een van de meest terugkerende frames is het ‘criminaliteitsframe’. Alarmerende koppen als “Gemeente verwijdert woonwagens zonder overleg” (Trouw, 19 mei 2015) of “Woonwagenekampen verdwijnen stilletjes uit het straatbeeld” (de Volkskrant, 2 februari 2015) benadrukken de vermeende noodzaak tot handhaving en verdenking van illegale activiteiten. Deze berichten zijn vaak voorzien van sterk geladen taalgebruik met woorden als ‘probleemwijk’, ‘crimineel netwerk’ of ‘hotspot voor drugshandel’, waarbij hele woonwagenekampen impliciet worden bestempeld als risicogebied.

In lijn met de definitie van frames volgens Entman (1993) wordt hier dus een probleem gesignaleerd: woonwagenebewoners maken zich schuldig aan criminele activiteiten; er wordt een oorzaak gegeven: namelijk dat woonwagenebewoners in ‘probleemwijken’ wonen; er zit een moreel oordeel in doordat hele woonwagenekampen worden bestempeld als risicogebied, maar tot een echte oplossing voor dit probleem komt het in de meeste artikelen niet.

Dat geeft aan dat het criminaliteitsframe diepgeworteld zit in de manier waarop media over woonwagenebewoners schrijven. Door zulke feiten over te nemen van politie en/of justitie – zonder wederhoor – houden mediakanalen dat beeld in stand. Dat geeft aan dat er in de nieuwsproductie iets grondig moet veranderen voordat dit narratief mee kan veranderen.

1.2 Beeld van onaangepastheid en normafwijking

Naast criminaliteitsframe is er een subtieler, maar tevens terugkerend frame van onaangepastheid. Artikelenkoppen zoals *“Woonwagenebewoners zetten eigen registratiesysteem op”* (Trouw, 7 juli 2018) of *“Strijd om woonwageneplek escaleert in rechtszaal”* (de Volkskrant, 27 juli 2017) wekken de indruk dat bewoners zich bewust buiten de dominante norm plaatsen. Formuleringen als ‘eigenzinnig’, ‘moeilijk integreerbaar’ en ‘vasthoudend aan eigen tradities’ impliceren een onwil tot modernisering of maatschappelijke deelname. Dit soort mediaboodschappen worden gecodeerd door nieuwsproducenten binnen een bepaalde ideologische context, maar dat de decodering door het publiek afhankelijk is van hun eigen sociale positie (Hall, 1980).

Door de relatief lage maatschappelijke positie van woonwagenebewoners, worden dit soort berichten en verwoordingen door het grote publiek al gauw geïnterpreteerd vanuit de dominante positie: boodschappen worden geaccepteerd zoals de nieuwsproducent ze bedoelt. En juist doordat er niet tot nauwelijks discussie bestaat over de manier waarop dit soort frames worden toegepast, blijven ze bestaan. Dat heeft negatieve gevolgen voor de woonwagenegemeenschap in Nederland.

1.3 Beleid als technisch, woonwagenebewoners als passieve ontvangers

In veel artikelen wordt woonwagenebeleid besproken als een technisch of bestuurlijk probleem, waarbij de bewoners zelden tot nooit als handelende of mondige actoren worden gepresenteerd, maar als dat wel gebeurt, is het meestal negatief. Artikelen zoals *“Conflict kamper en Den Haag laait op; woonwagenebewoners”* (Trouw, 30 augustus 2006), waarin woonwagenebewoners negatief in het nieuws komen omdat zij uit wanhoop huizen kraakten in de nieuwe nieuwbouwwijk die werd gebouwd op de voormalige locatie van hun kamp. Daaruit wordt niet alleen duidelijk dat woonwagenebewoners wanhopig zijn, maar ook dat de politiek tot op het bot verdeeld is door deze kwestie:

“Ze (woonwagenebewoners) voelen zich gesteund in hun kraakactie door een interview dat wethouder Norder enkele maanden geleden gaf op TV-West. Daarin kwam hij op voor de kraakbeweging, die pandeigenaren onder druk zet om iets met hun bezit te doen.”

In een artikel als *“Aangifte oplichting en fraude: Eindhoven betaalde 1 miljoen te veel voor verplaatsing woonwagenekamp”* (de Volkskrant, 17 januari 2013) draait het om beleidsmatige blunders. In dit geval gaat het om de gemeente die een verkeerde berekening heeft gemaakt, maar de schuld in de schoenen van de woonwagenegemeenschap schuift. Dit impliceert dat

woonwagengewoners objecten van beleid zijn in plaats van subjecten met eigen rechten of belangen. Deze weergave weerspiegelt wat Nancy Fraser (1990) omschrijft als een gebrek aan ‘participatory parity’: de woonwagengewoners worden in de publieke sfeer – in dit geval dus de media – niet als gelijkwaardig behandeld.

1.4 Reacties op bewonersverzet

In de enkele gevallen waarin bewoners zich verzetten tegen het beleid – bijvoorbeeld bij kraakacties of demonstraties – ligt de focus in de berichtgeving juist op het ordeversturende frame van deze acties. Terwijl het in andere artikelen juist gaat over de vredelievende kant van die protesten. Bijvoorbeeld in een artikel als *Woonwagengewoners protesteren tegen het schrappen van standplaatsen* (Trouw, 15 oktober 2018), waarin het gaat over de vreedzame protesten tegen het schrappen van standplaatsen:

“Woonwagengewoners maken aanspraak op een permanente staplaats sinds minister Kajsa Ollongren (binnenlandse zaken) afgelopen zomer gemeenten de opdracht gaf om voldoende staplaatsen te creëren. Het schrappen van woonwagengerechtigde plaatsen die vrijkwamen door overlijden, het uitsterfbeleid, moest direct stoppen.”

1.5 Stereotypering en homogenisering

De kranten, zo blijkt uit de codering, hanteren zelden een gedifferentieerd beeld van de woonwagengemeenschap. In plaats daarvan worden bewoners als homogene groep gepresenteerd, vaak zonder nuance of aandacht voor interne diversiteit van de groep. Bijvoorbeeld *“Desnoods komt de kamper zelf even langs”* (Trouw, 15 mei 2010). In de lead van dit artikel alleen al wordt een beeld gecreëerd van een totaal onaangepaste en losgeslagen groep:

“Illegaal een dak op je woonwagen zetten of 'even langskomen': Amstelveense kampers lijken overal mee weg te komen.”

Het woord ‘kamper’ zul je tegenwoordig trouwens niet zo gauw meer aantreffen in berichtgeving over Nederlandse woonwagengewoners, dat wordt door de gemeenschap namelijk als diep kwetsend ervaren.

In het artikel *“Vrijplaats voor handel in drugs”* (Trouw, 22 januari 2011) worden individuele gedragingen toegewezen aan een gehele groep:

“Netwerken van Nederlandse woonwagenebewoners zien er ongeveer hetzelfde uit. Daarnaast heb je volgens Nieuwenhuizen ook de gewone Hollandse 'jongens van de gestampte pot'. „Dit zijn mannen die geld willen verdienen, en het maakt ze niet uit hoe." Zij zitten in minder gesloten organisaties, en helpen elkaar bijvoorbeeld aan een nieuwe handelsvoorraad, als de politie een wietplantage heeft opgerold.”

Dit is kenmerkend voor stereotypen, die volgens Hall (1997) niet alleen simplificeren, maar ook hiërarchieën versterken: ‘zij’ zijn anders dan ‘wij’. Volgens de definitie van frames die Entman hanteert wordt hier een probleem gesteld: woonwagenebewoners houden zich meer dan andere groepen bezig met criminaliteit. Zij zijn dus anders in wat ze doen, en dat verschil wordt moreel beoordeeld door de – in dit geval – actieve ontvanger.

De krantenartikelen tonen een consistent patroon van negatieve framing waarin woonwagenebewoners worden geassocieerd met criminaliteit, onaangepastheid en bestuurlijke problematiek. De geconstateerde frames laten weinig ruimte voor agency, nuancering of culturele erkenning. Binnen deze representaties wordt bovendien zichtbaar hoe stereotypering en symbolisch geweld bijdragen aan het in stand houden van sociale ongelijkheid, waarmee deze berichtgeving eerder bevestigt dan bevraagt wat Fraser (1990) ‘institutionele miskennis’ noemt. Er is slechts beperkte verschuiving naar een mensenrechten-frame of emancipatoir frame in de onderzochte periode.

2. In hoeverre is de berichtgeving over woonwagenbewoners in de loop der tijd veranderd in termen van frames?

Hoewel de dominante frames in de berichtgeving over woonwagenbewoners tussen 2004 en 2018 overwegend negatief blijven, laten de coderingen van de krantenartikelen toch enkele belangrijke verschuivingen zien in zowel toon als inhoudelijke focus. In lijn met Hall's theorie over encoding/decoding (1980) en Entman's notie van framing (1993), kunnen we deze verandering interpreteren als een dynamisch proces waarin maatschappelijke discussies en beleidsontwikkelingen de media-agenda beïnvloeden, al is en blijft het traag en gefragmenteerd.

2.1 Fase 1 (2004–circa 2012): dominante criminaliteitsframe en moral panic

In de eerste jaren van de onderzochte periode is sprake van een overduidelijke dominantie van het criminaliteitsframe. De zaak rond De Vinkenslag (2004) is hier een ijkpunt. Artikelen met coderingen als *“Grootste hennepvangst ooit op kamp”*, *“Woonwagenkamp in handen van crimineel netwerk”* plaatsen woonwagenbewoners in een frame van georganiseerde misdaad.

Ook alarmerende koppen als *“Politiepost bij kamp mag blijven; R'dam Beverwaard”* (AD, 25 maart 2005) draagt bij aan dat frame. In het artikel staat:

“De woonwagenbewoners hadden een kort geding aangespannen, omdat zij de post een inbreuk op hun privacy vonden. Ook zou de aanwezigheid van politie stigmatiserend en discriminerend werken.”

Maar politieposten zijn bij sommige woonwagenkampen – zoals in Maastricht in 2004 – nodig:

“In Vinkenslag komt een mobiele politiepost, waarvoor zestien agenten worden vrijgemaakt. Minister Remkes van Binnenlandse Zaken heeft daartoe tijdelijk extra politieagenten aan Maastricht toegezegd. In de praktijk zullen overdag en in het begin van de avond drie agenten in het woonwagenkamp aanwezig zijn.” (*“Gedogen in vrijplaatsen verleden tijd; Maastricht krijgt primeur bij harde aanpak”* (de Volkskrant, 14 september 2004).

Gedurende deze fase komen positieve of neutrale beelden vrijwel niet voor. Framing is sterk incident-gedreven, bewoners worden niet of nauwelijks aan het woord gelaten, en het beeld van woonwagenkampen als broedplaatsen van criminaliteit raakt diep ingebed in publieke percepties.

2.2 Fase 2 (circa 2012–2015): opkomst van beleid- en mensenrechtenframe

Vanaf ongeveer 2012 ontstaat, mede door juridische uitspraken en maatschappelijke druk, een meer genuanceerd frame waarin het beleid en de mensenrechtelijke dimensie van de woonwagensituatie aandacht krijgt. Artikelen zoals *“Uiterlijk bepaalt verdenking”* (de Volkskrant, 15 oktober 2012) gaan veel meer over onterechte aannames, maar ook op reflectie daarop.

“Aalbersberg: 'We hebben allemaal last van vooroordelen, maar voor de politie ligt de lat extra hoog.' Toen hij nog rechercheur was in Brabant had hij veel te maken met woonwagengebwoners. 'Op een gegeven moment scheerde ik ze allemaal over één kam en vond ik elke Mercedes van een bepaald type verdacht.'”

Het discours verschuift langzaam van uitsluitend criminaliteit naar een focus op structurele beleidsproblemen. Dat zijn overigens problemen met diepe wortels in de periode na de Tweede Wereldoorlog. Deze ontwikkeling sluit mede daardoor aan bij het groeiende maatschappelijke debat over het zogenaamde uitsterfbeleid, dat in de jaren 1960 werd ingezet door Marga Klompé. De framing begint plaats te maken voor een meer juridisch en beleidsmatig perspectief, waarin de overheid zelf soms als partij ter discussie wordt gesteld:

“Grote opluchting bij woonwagengebwoners in Amersfoort. Het plan van de VVD om de komst van dertig nieuwe woonwagens in de wijk Vathorst te schrappen is gesneuveld.”(AD, 11 februari 2015)

2.3 Fase 3 (2015–2018): toenemend bewustzijn van institutionele uitsluiting

In de laatste jaren van het onderzochte tijdvak, na belangrijke uitspraken van onder meer het College voor de Rechten van de Mens, zien we in de coderingen van artikelen vaker aandacht voor discriminatie en institutionele uitsluiting. Voorbeelden zijn koppen als:

- *“Acties voor een vaste stek”* (Trouw, 20 oktober 2018)
- *“Onderzoek naar klachten kampers”* (AD, 2 september 2016)
- *“Verzekeren van een woonwagen moet makkelijker kunnen”* (Trouw, 19 Januari 2015)

Deze verschuiving sluit aan bij de affecttheorie van Ahmed (2004), die benadrukt hoe emoties rond groepen kunnen verschuiven afhankelijk van veranderend politiek en maatschappelijk discours. Waar eerst angst en afkeer de emotionele lading bepaalden, ontstaat nu in sommige media een toon waarin sympathie en rechtvaardigheidsgevoel voorzichtig een rol gaan spelen. Dit is echter geen lineaire ontwikkeling: negatieve framing blijft bestaan, maar wordt steeds

vaker omgeven door tegenverhalen.

De berichtgeving over woonwagenbewoners is in de loop der tijd voorzichtig verbreed, met meer aandacht voor structurele uitsluiting en juridische ongelijkheid. Toch blijven gestolde stigma's en negatieve stereotypen hardnekkig aanwezig, vooral door de institutionele routines van nieuwsproductie (vgl. Tuchman, 1978) die incidenten en criminaliteit blijvend centraal stellen. Er is sprake van een hybride beeld waarin oude frames deels worden gehercodeerd, maar niet volledig worden vervangen.

3. Op welke thema's richt de berichtgeving in woonwagenblad 'Het Wiel' zich?

In tegenstelling tot de krantenartikelen, waarin woonwagenbewoners vooral van buitenaf worden geframed, presenteert 'Het Wiel' als 'enclave public' een tegen-narratief dat gericht is op emancipatie, rechtvaardigheid en culturele trots. Volgens Nancy Fraser (1990) is dit kenmerkend voor wat zij noemt een "*subaltern counterpublic*": een alternatieve publieke sfeer waarin gemarginaliseerde groepen hun eigen visie, belangen en identiteit vormgeven, vaak als reactie op uitsluiting uit dominante discoursen. Squires (2002) spreekt in zo'n geval van een 'enclave public' en die definitie is in dit geval het belangrijkste. Dat komt doordat woonwagenbewoners in 'Het Wiel' niet worden gezien als object van beleid, maar als handelende subjecten met een rechtvaardige claim op erkenning en bescherming. Binnen de enclave van de eigen gemeenschap is dit dan ook het dominante beeld.

3a. Welke frames worden gehanteerd en hoe is dat typerend voor de rol als 'enclave public'?

Het sterkst aanwezige frame in *Het Wiel* is dat van structurele uitsluiting, vooral via het zogenoemde uitsterfbeleid. Artikelkoppen geven het al weg:

- "*Uitsterfbeleid is discriminatie*" (22 dec 2014)
- "*Na Oss ook Vlaardingen veroordeeld*" (9 jul 2015)
- "*Ministerie onderneemt actie tegen discriminerend beleid*" (29 dec 2017)

Deze koppen zetten de toon. Dat duidt op een bewust framing van het beleid als systematische mensenrechtenschending, met nadruk op uitspraken van het College voor de Rechten van de Mens, nationale ombudsman en rechters. Deze juridische dimensie vormt een rode draad door de berichtgeving en is kenmerkend voor de rol van 'Het Wiel' als enclave public.

Van binnenuit komt de eis om als groep juridisch gelijkwaardig te worden behandeld. In dit geval vormt het juridische discours een strategische onderbouwing om het groepsgevoel te versterken: het transformeert individuele klachten tot collectieve rechtenclaims, zoals Fraser's concept van *statusrechtvaardigheid* inderdaad suggereert.

Het artikel "*Na Oss ook Vlaardingen veroordeeld wegens uisterfbeleid woonwagens*" (Het Wiel, 9 juli 2015), is een goed voorbeeld van het frame van structurele discriminatie:

"Het College voor de Rechten van de Mens stelde eind mei de vrouw in het gelijk. Ook nu oordeelde het College dat het uitsterfbeleid de kern van de woonwagencultuur aantast. De

woonvorm is daar namelijk een belangrijk onderdeel van. En omdat het beleid van de gemeente alleen de woonwagengewoners treft, oordeelt het College dat B en W met het voeren van het uitsterfbeleid de vrouw discrimineert.”

Een tweede centraal frame in ‘Het Wiel’ is die van culturele identiteit en erfgoed. Dat komt sterk naar voren in artikelen met koppen als: *“Roma Pride Award voor Rijswijk”* (6 okt 2015) en *“Tentoonstelling Settela en Willy”* (2015).

Dit laat zien dat de redactie bewust inzet op culturele zichtbaarheid en waardering, wat typerend is voor het wiel als enclave public: de positieve kant van de woonwagengemeenschap onder de aandacht te brengen.

Coderingen als ‘culturele pioniers’, ‘familienetwerk’, ‘immaterieel erfgoed’ en ‘erkenning via awards’ versterken dit:

“Tijdens de dag werd gepleit voor een waardige gedenkplaats voor de slachtoffers van het voormalige concentratiekamp Lety in Tsjechië. Als nationale thema’s stonden onder meer het uitsterfbeleid, het standplaatsentekort en werkgelegenheid op de agenda.” (6 oktober 2015)

Deze presentatie sluit aan bij het idee van positieve identiteitsvorming zoals Hall (1990) dat beschrijft: cultuur niet als statisch gegeven, maar als dynamisch proces van betekenisgeving dat strategisch ingezet wordt om negatieve stereotypering tegen te gaan.

Een ander terugkerend frame betreft de actieve strijd van bewoners tegen uitsluiting. Artikelen gaan bijvoorbeeld over een *“Kraakactie Capelle a/d IJssel”* (17 mei 2018). Of over demonstraties: *“Jongeren demonstreren in Utrecht”* (13 mei 2015); *“Jongeren De Meern demonstreren voor meer woonwagendstandplaatsen”* (3 april 2015).

“Een paar jonge bewoners in de Meern hebben hun caravans geplaatst op een stuk grond in het Maximapark, zo blijkt uit een reportage van SBS 6. Ze willen dat de gemeente Utrecht er standplaatsen voor hen gaat aanleggen. Maar de gemeente wil het huidige aantal standplaatsen niet uitbreiden.”(Het Wiel, 3 april 2015).

Hier is geen sprake van de framing van activisme als overlast, zoals in krantenartikelen, maar juist van heroïsche verzetstaal: bewoners die opkomen voor hun rechten in een systeem dat hen decennialang onderdrukte. Dit valt volgens Entman (1993) te verklaren als een nieuw perspectief op de situatie: van ‘probleemgedrag’ naar ‘gerechtvaardigde strijd’.

De redactionele lijn van ‘Het Wiel’ is sterk gestoeld op het mensenrechtenkader. Artikelen zoals *“Minister wil mogelijk informatiepunt woonwagengebeleid”* (24 januari 2019) en *“Ministerie onderneemt actie tegen discriminerend woonwagengebeleid”* (29 december 2017) verwijzen expliciet naar nationale en internationale wetgeving, zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, het VN-verdrag tegen discriminatie, en uitspraken van het College voor de Rechten van de Mens.

“Begin dit jaar werd het ministerie van Binnenlandse Zaken door het College voor de Rechten van de Mens (CRM) veroordeeld vanwege het discriminerende karakter van de handreiking voor gemeenten “Werken aan woonwagelocaties “ uit 2006.” (29 december 2017)

Dit normatieve kader legitimeert de woonwagencultuur niet enkel cultureel, maar juridisch en moreel, en positioneert bewoners als gelijkwaardige burgers met recht op bescherming van hun levenswijze.

“Volgens de minister gaat het beleidskader echter puur over de huisvesting van woonwagebewoners. De aanpak van criminaliteit staat daar los van en geldt ook niet specifiek voor een bepaalde doelgroep. Als gemeenten ergens criminaliteit signaleren, of dit nu op een woonwagelocaties is of ergens anders, dan moeten ze die aanpakken., aldus de minister.” (24 januari 2019)

‘Het Wiel’ laat als enclave public een duidelijk tegengeluid horen ten opzichte van de dominante representaties uit reguliere media. De artikelen bieden een emancipatoir tegenframe, waarin woonwagebewoners zichzelf portretteren als cultureel waardevol, juridisch miskend, maar ook veerkrachtig en strijdvaardig. De combinatie van mensenrechtenretoriek, culturele trots en juridische activatie maakt van ‘Het Wiel’ een schoolvoorbeeld van wat Fraser een “counterpublic met normatieve slagkracht” noemt: niet enkel een beschrijving van onrecht, maar een actieve poging tot herdefiniëring van legitimiteit en burgerschap.

3b. In hoeverre is er een verschil tussen externe en interne frames in ‘Het Wiel’?

Waar het perspectief in de kranten bijna altijd extern is, is die in ‘Het Wiel’ juist overwegend intern. Dat verschil zorgt er vooral voor dat in de reguliere media een productie-omgeving is waarin de journalist woonwagebewoners omschrijft als onderwerp van beleid of probleemgroep voor de samenleving. Hun stem is grotendeels afwezig. In ‘Het Wiel’ komen woonwagebewoners zélf aan het woord, dat biedt de mogelijkheid om te reflecteren en vooral

om zelf te spreken.

Dit verschil bepaalt welke onderwerpen centraal staan en hoe deze worden geframed en besproken. Waar kranten spreken óver de woonwagengewoners (vaak in termen van verstoring of beleid), spreekt 'Het Wiel' vanuit de belevingswereld van de gemeenschap, inclusief hun waarden, rechten en strategieën.

Volgens het I/E-model van Marsh (1990) construeren groepen hun zelfbeeld door middel van interne en externe vergelijkingsprocessen. De interne vergelijkingen binnen 'Het Wiel' vormen een tegengeluid tegen deze negatieve externe framing. De gemeenschap vergelijkt zichzelf met interne dimensies van haar cultuur, traditie en gemeenschapszin. Dit komt duidelijk naar voren in het thema Cultuur, Erkenning & Erfgoed, waarbinnen artikelen reflecteren op de gemeenschappelijke waarden en verbondenheid van de woonwagengemeente. Het I/E-model zou hierdoor voorspellen dat zulke interne vergelijkingen juist een positief zelfbeeld versterken, vooral wanneer de gemeenschap de nadruk legt op culturele competentie en intergenerationele verbondenheid.

Binnen 'Het Wiel' worden verhalen gedeeld die de eigenheid en trots van de gemeenschap benadrukken, waardoor de leden van de woonwagengemeente hun identiteit positief kunnen construeren. Dit soort interne vergelijkingen dragen bij aan de versterking van een gezond groepsgevoel en collectieve identiteit, die het negatieve externe beeld enigszins kan compenseren.

Het I/E-model suggereert dat er een spanningsveld ontstaat tussen de positieve interne vergelijking en de negatieve externe vergelijking. Juist dit spanningsveld komt naar voren in het eerste hoofdstuk van de codering van artikelen uit 'Het Wiel', Beleid & Politiek, waarbij de gemeenschap vaak kritiek uit op het falen van het beleid, maar tegelijk wordt geconfronteerd met de systematische uitsluiting en discriminatie die van buitenaf op hen wordt afgedwongen. De politieke en beleidsmatige uitsluiting door de overheid wordt als een externe bedreiging gezien, terwijl de gemeenschap intern haar identiteit vormt door deze tegenwerking te weerstaan.

De toepassing van het I/E-model is duidelijk in de verschillende thema's van 'Het Wiel'. Op het gebied van 'beleid en politiek' wordt duidelijk gemaakt dat externe factoren zoals falend gemeentelijk beleid en gebrekkige monitoring invloed hebben op de gemeenschap. De gemeenschap vergelijkt haar situatie indirect met die van andere groepen in de samenleving, wat kan leiden tot frustratie en een negatieve kijk op haar positie in de maatschappij.

De thematiek van uitsluiting is sterk verbonden met externe vergelijkingen die leiden tot een negatief zelfbeeld. Het I/E-model zou voorspellen dat de gemeenschap zichzelf in deze context vaak als minderwaardig gaat ervaren, wat de psychologische impact van uitsluiting vergroot.

4. Wat zijn de voornaamste verschillen tussen de framing van woonwagenbewoners in landelijke nieuwsmedia en in woonwagenblad *Het Wiel*?

De kranten hanteren primair een probleemframe. Ze kiezen bijvoorbeeld voor ‘criminaliteit’ als leidend interpretatiekader wanneer het gaat over incidenten als een druggerelateerde inval op een kamp, waarbij het kamp wordt afgebeeld als een ‘crimineel bolwerk’. Dat laatste wordt vervolgens snel in verband gebracht met onaangepastheid. Deze framing leidt tot een beeld van overlast, zoals blijkt uit formuleringen als “*Buurt klaagt over kamp*” en “*Raad eist ingrijpen*”. Binnen dit frame wordt de gemeenschap regelmatig neergezet als een risicogroep of als een uitzondering op de maatschappelijke norm – vaak zonder context, nuance of historisch besef.

‘Het Wiel’ daarentegen bericht veel meer vanuit een emancipatieframe, waarin eveneens wordt erkend dat er een probleem is, maar met een fundamenteel andere definitie. Waar het criminaliteits- of probleemframe uit de dagbladen juist nadruk legt op het gedrag of de houding van de gemeenschap, stelt het emancipatieframe dat het probleem juist ligt bij structurele uitsluiting, institutionele vooroordelen en beleidsmatige marginalisering. Het gaat in deze visie niet om onaangepastheid, maar om het ontbreken van ruimte voor culturele eigenheid. Artikelen met koppen als “*Cultureel erfgoed erkend*” en “*Uitsterfbeleid is discriminatie*” illustreren hoe ‘Het Wiel’ inzet op actieve representatie van de eigen gemeenschap. Ook bijdragen over jongerenprotesten, erfgoedbescherming en bewonersinitiatieven passen binnen dit frame. Hier vormen niet de incidenten, maar juist de juridische overwinningen, beleidskritiek en culturele trots de kern van het narratief.

Toch delen beide frames één onderliggend gegeven: de erkenning dat er sprake is van een maatschappelijk probleem in de verhouding tussen woonwagenbewoners en overheid of samenleving. In het probleemframe ligt de focus daarbij op gedragsverandering van de gemeenschap, terwijl het emancipatieframe juist de maatschappelijke structuren en normen ter discussie stelt. Dit verschil in perspectief op *wie of wat het probleem vormt*, bepaalt uiteindelijk ook de richting van de oplossing: repressie en normalisering tegenover erkenning en herstel.

In krantenartikelen worden bewoners vaak geportretteerd als passieve actoren: beleidsdoelen worden over hen uitgerold, politie treedt op, gemeentes maken plannen. Bijvoorbeeld: “*Gemeente onderzoekt toekomst van kamp*”, “*Politie houdt situatie in de gaten*”.

In 'Het Wiel' zijn bewoners juist actief handelend: ze *voeren* rechtszaken, *organiseren* demonstraties en *werken aan* mediacampagnes. Deze tegenstelling raakt aan Fraser's notie van *participatory parity*: het recht om als volwaardig deelnemer aan het publieke debat te worden behandeld.

De kranten presenteren de woonwagengemeenschap vaak als een homogene groep, waarbij afwijkend gedrag wordt veralgemeniseerd: 'woonwagengedrag' veroorzaken overlast, zijn verdacht, verzetten zich en zijn ongehoorzaam.

De verschillen tussen kranten en 'Het Wiel' tonen twee radicaal verschillende representatiepraktijken. De eerste reproduceert dominante frames van criminalisering en uitsluiting, waarin woonwagengedrag als probleemgroep worden neergezet zonder agency of nuance. De tweede biedt als enclave public een eigenzinnig en kritisch tegenverhaal, waarin bewoners zichzelf positioneren als cultureel waardevolle gemeenschap met recht op erkenning, bescherming en zeggenschap. Deze tegenstelling laat zien hoe mediakanalen niet alleen informatie overbrengen, maar ook sociale realiteiten mede vormgeven — inclusief de mogelijkheid tot weerstand en herdefiniëring van identiteit en rechtvaardigheid.

5. Conclusie en suggesties voor vervolgonderzoek

De resultaten laten zien hoe Nederlandse woonwagenebewoners in de periode 2004–2018 in de landelijke nieuwsmedia worden gerepresenteerd en hoe zij daar zelf op reageren via hun eigen tijdschrift ‘Het Wiel’.

Uit de analyse van de krantenartikelen blijkt dat de representatie van woonwagenebewoners in de landelijke dagbladen wordt gedomineerd door negatieve frames en stereotypering. In het bijzonder springen drie terugkerende frames in het oog:

1. Het criminaliteitsframe: woonwagenekampen worden frequent in verband gebracht met georganiseerde misdaad, drugshandel en overlast. Deze framing was vooral sterk in de eerste helft van de onderzochte periode, maar blijft ook in latere jaren aanwezig.
2. Het onaangepastheidsframe: woonwagenebewoners worden neergezet als een groep die zich afzet tegen modernisering en maatschappelijke normen. Artikelen spreken vaak over 'weigeren mee te werken aan beleid' of 'vasthouden aan eigen regels', waarmee een beeld van 'onaangepaste burgers' wordt gecreëerd.
3. Het beleidstechnische frame: discussies over woonwagenbeleid worden in de media veelal vanuit een institutioneel en bestuurlijk perspectief gevoerd. Woonwagenebewoners zelf komen hierin zelden aan het woord; zij zijn eerder objecten van beleid dan handelende subjecten.

Het onderzoek naar de representatie van Nederlandse woonwagenebewoners in de landelijke nieuwsmedia en hun zelfrepresentatie in het woonwagenblad ‘Het Wiel’ toont twee fundamenteel verschillende benaderingen van hun maatschappelijke positie en identiteit. De mediarepresentatie van woonwagenebewoners in landelijke dagbladen zoals *De Volkskrant*, *Trouw* en *Algemeen Dagblad* wordt gedomineerd door frames van criminaliteit, overlast en onaangepastheid. Deze negatieve framing versterkt bestaande stereotypen en draagt bij aan de marginalisering van de woonwagenebevolking, waarbij ze vaak worden afgebeeld als een 'probleemgroep' die zich buiten de maatschappelijke normen bevindt. Dit sluit aan bij de theorieën van Hall (1997) over de kracht van media om sociale groepen te stigmatiseren, en de concepten van framing (Entman, 1993).

In tegenstelling tot de negatieve framing in de reguliere media, biedt ‘Het Wiel’ als enclave public een tegen-narratief dat de woonwagenebewoners niet als passieve objecten van beleid

afbeeldt, maar als actieve deelnemers aan hun eigen culturele en juridische emancipatie. Hier worden de bewoners gepositioneerd als handelende subjecten, vechtend voor hun rechten en cultuur, en wordt hun strijd tegen discriminatie en uitsluiting gepresenteerd als gerechtvaardigd. ‘Het Wiel’ legt de nadruk op de culturele identiteit van de woonwagenbewoners en op juridische en beleidsmatige strijd, wat bijdraagt aan de versterking van hun groepsidentiteit en solidariteit. Dit correspondeert met de theorie van Fraser (1990) over de rol van *counterpublics* waarin gemarginaliseerde groepen zichzelf een stem geven en hun eigen identiteit en belangen herdefiniëren.

In de analyse van de verschillen tussen de externe framing van de landelijke media en de interne framing in ‘Het Wiel’ wordt duidelijk dat de media buiten de gemeenschap vaak een homogeen, problematisch beeld presenteren, terwijl de gemeenschap zelf haar identiteit en positie in de samenleving positief en veerkrachtig definieert. Dit verschil in representatie wordt verder versterkt door de toepassing van het *I/E-model* van Marsh (1990), dat inzicht biedt in de interne en externe vergelijkingen die worden gemaakt in ‘Het Wiel’ om hun zelfbeeld te vormen. Terwijl de externe media de gemeenschap als bedreiging of afwijkend afbeelden, biedt ‘Het Wiel’ een tegenwicht door de cultuur en identiteit van de woonwagenbewoners te herwaarderen en te pleiten voor erkenning en gerechtigheid.

Dit onderzoek toont aan hoe mediarepresentatie een krachtig middel is in het versterken van maatschappelijke ongelijkheid, maar ook hoe gemeenschappen zichzelf kunnen herdefiniëren door middel van *counterpublics* en *enclave publics*. De manier waarop woonwagenbewoners zichzelf representeren in ‘Het Wiel’ biedt niet alleen een alternatief voor de dominante narratieven, maar ook een noodzakelijk tegenverhaal dat ruimte biedt voor zelfdefinitie, culturele trots en juridische rechtvaardiging.

5.1 Het tegengeluid

De analyse toont een fundamentele kloof tussen de manier waarop kranten over woonwagenbewoners berichten en hoe de gemeenschap zichzelf representeert: waar kranten extern, homogeniserend en probleemgericht zijn, biedt ‘Het Wiel’ een intern emancipatoir perspectief. Waar woonwagenbewoners vaak passieve objecten zijn in beleid en handhaving, positioneren zij zich in ‘Het Wiel’ als actieve subjecten met recht op culturele zelfbeschikking.

In een tijd waarin representatie, inclusie en diversiteit hoog op de maatschappelijke agenda staan, maakt dit onderzoek in feite zichtbaar hoe diepgewortelde vormen van stereotypering en symbolisch geweld hardnekkig voortleven, zelfs in kwaliteitsjournalistiek. Tegelijk laat het

zien dat gemarginaliseerde groepen als woonwagenebewoners niet louter passieve slachtoffers zijn, maar creatieve en strijdbare actoren die hun eigen tegenstem organiseren.

Hoewel framing-onderzoek doorgaans wordt toegepast op etnische minderheden en migratiegroepen, laat dit onderzoek zien dat ook andere, minder zichtbare gemeenschappen nog steeds lijden onder structurele mediabias en institutionele uitsluiting. Tegelijk biedt het voorbeeld van ‘Het Wiel’ hoopgevend inzicht in hoe dit soort groepen door middel van een counterpublic of enclave public agency kunnen herwinnen.

5.2 Conclusie

In dit onderzoek stond de vraag centraal hoe Nederlandse woonwagenebewoners worden gerepresenteerd in landelijke nieuwsmedia tussen 2004 en 2018, en hoe deze beeldvorming zich verhoudt tot de zelfrepresentatie in hun eigen blad ‘Het Wiel’. Daarbij werd onderzocht welke dominante frames en stereotypen in kranten zichtbaar zijn, hoe deze in de loop der tijd zijn veranderd, welke tegenframes zichtbaar zijn in ‘Het Wiel’ en hoe het I/E-model kan worden toegepast op de berichtgeving in ‘Het Wiel’.

Voor de selectie van de bronnen is gekozen voor de periode 2004–2018, omdat deze periode meerdere beleidsverschuivingen omvat op het gebied van woonwagenebeleid en handhaving, waaronder de afschaffing van het ‘standplaatsenbeleid’ en de toenemende nadruk op ‘normalisering’. Deze context maakt het mogelijk om representatieverschillen in de tijd te onderzoeken. De keuze voor landelijke kranten is ingegeven door hun brede bereik en invloed op het publieke discours. ‘Het Wiel’ werd gekozen als contrasterende bron omdat het als enclave public fungeert als een platform voor zelfrepresentatie van woonwagenebewoners, en door hun redactionele controle een betekenisvolle spiegel biedt tegenover de dominante mediakaders.

De codering is in twee stappen uitgevoerd. Eerst is open codering toegepast, waarbij passages uit de tekst zonder vooraf vaststaande categorieën zijn gelabeld. Vervolgens zijn deze codes gegroepeerd in bredere thema’s zoals ‘uitsluiting via beleid’, ‘romantisering van cultuur’, of ‘verzet tegen beeldvorming’. Deze thematische codering maakte het mogelijk om verbanden te leggen tussen de verschillende representatieniveaus (taal, affect, narratief). Daarbij is gebruikgemaakt van kwalitatieve analysetools om de fragmenten systematisch te ordenen en de interpretatie te onderbouwen.

De analyse van 130 krantenartikelen liet zien dat woonwagenebewoners in landelijke dagbladen overwegend negatief worden geframed. Dominante frames waren het

criminaliteitsframe, het beeld van onaangepastheid, en de weergave van woonwagenebewoners als objecten van beleid. Hoewel er in de periode 2015–2018 enigszins meer aandacht ontstond voor mensenrechten en institutionele uitsluiting, bleven negatieve stereotypen, homogenisering en probleemgerichte berichtgeving toch dominant. De framing van woonwagenebewoners veranderde dus slechts beperkt in de onderzochte periode.

Tegenover deze representatie staat woonwageneblad ‘Het Wiel’ waarin woonwagenebewoners zichzelf juist presenteren als juridisch mondige, cultureel trotse en veerkrachtige gemeenschap. Het blad fungeert als ‘counterpublic’ en als een vorm van ‘voice’ (Couldry, 2010) en stelt de gemeenschap in staat om haar eigen narratief te formuleren, los van de dominante mediaframes. De belangrijkste thema’s in ‘Het Wiel’ zijn structurele discriminatie (met nadruk op het uitsterfbeleid), activisme, culturele identiteit en juridische strijd. De gemeenschap gebruikt zowel juridische als culturele strategieën om tegenwicht te bieden aan het dominante discours.

5.3 Reflectie op de literatuur

De literatuur over de mediarepresentatie van gemarginaliseerde groepen biedt een breed kader voor het begrijpen van de mechanismen waarmee bepaalde groepen in de samenleving in de media worden afgebeeld en gesocialiseerd. De combinatie van theorievorming rondom framing, mediarepresentatie, intersectionaliteit en counterpublics biedt inzicht in hoe media niet alleen beelden construeren, maar ook bijdragen aan de marginalisatie van groepen door dominante narratieven te versterken.

Allereerst speelt de theorie van Stuart Hall (1997) over representatie een cruciale rol in het begrijpen van de dynamiek tussen media en sociale groepen. Hall benadrukt, net als Tuchman (1973) dat mediarepresentatie nooit neutraal is en altijd binnen een bepaald ideologisch kader plaatsvindt. Dit idee is relevant voor het onderzoek naar de representatie van woonwagenebewoners, aangezien de media hen overwegend vaak als ‘probleemgroep’ afbeelden, wat hun maatschappelijke uitsluiting versterkt. Het concept van framing (Entman, 1993) zet deze gedachte kracht bij door aan te geven hoe de manier waarop media gebeurtenissen kaderen, betekenis toekent aan bepaalde groepen. Het ‘criminaliteitsframe’ en het ‘overlastframe’ die door de media worden gehanteerd, plaatsen woonwagenebewoners in een context waarin ze niet alleen als afwijkend worden gepresenteerd, maar ook als bedreigend voor de samenleving.

In reactie op de marginalisatie en stigmatisering van woonwagenbewoners in de mainstream media, introduceert de literatuur over counterpublics en enclave publics (Fraser, 1990; Squires, 2002) een belangrijk perspectief: het idee dat gemarginaliseerde groepen hun eigen communicatieplatforms creëren om zich te representeren en hun stem te laten horen. *Het Wiel*, het woonwagenblad dat in dit onderzoek centraal staat, wordt dan gezien als een typisch voorbeeld van een enclave public. Hierin kunnen woonwagenbewoners hun eigen identiteit, culturele waarden en strijd voor rechtvaardigheid verwoorden, los van de dominante media. Dit biedt hen de mogelijkheid om hun ervaringen niet alleen te delen, maar ook actief te herdefiniëren en tegen de hegemoniale beeldvorming in te gaan.

Dit onderzoek toont aan dat ondanks de waarde van een enclave public als platform voor zelfdefinitie, er ook een spanningsveld bestaat. Dit spanningsveld komt naar voren in de contrasten tussen de interne en externe frames van representatie. Terwijl 'Het Wiel' een positieve, versterkende representatie biedt van de woonwagenbeweging, blijft de negatieve framing in de reguliere media een hardnekkig probleem. Het onderzoek laat zien hoe, ondanks de eigen actieve representatie in 'Het Wiel', de bredere maatschappelijke perceptie van woonwagenbewoners vaak blijft hangen in de stereotypen van criminaliteit en uitsluiting. Dit toont de grenzen aan van tegen-representatie: hoewel counterpublics en enclave publics essentieel zijn voor het behoud van culturele identiteit en gemeenschap, kunnen zij de bredere maatschappelijke veranderingen in beeldvorming niet volledig bewerkstelligen zonder bredere structurele verschuivingen in de media en het publieke debat.

5.4 Beperkingen van dit onderzoek

Zoals elk kwalitatief onderzoek kent ook deze studie beperkingen. De steekproef van krantenartikelen is beperkt tot drie landelijke dagbladen en sluit regionale kranten en sociale media uit. Daarmee is het zicht op de bredere mediadynamiek verre van volledig, met name omdat online verkeer, zeker op sociale media, steeds belangrijker wordt. Ook is de analyse van 'Het Wiel' gebaseerd op een selectie van beschikbare jaargangen, en wordt geen rekening gehouden met interne machtsverhoudingen of representatie binnen de gemeenschap zelf. Bovendien zijn de bevindingen specifiek voor de Nederlandse context tussen 2004 en 2018.

Hoewel de resultaten aanknopingspunten bieden voor vergelijkbaar onderzoek naar andere gemarginaliseerde groepen, moeten generalisaties op basis van dit specifieke onderzoek met voorzichtigheid worden gemaakt. De woonwagengemeenschap kent een unieke combinatie

van culturele, juridische en historische factoren die niet zonder meer overdraagbaar zijn op andere groepen.

5.5 Suggesties voor vervolgonderzoek

Toekomstig onderzoek zou kunnen voortbouwen op dit werk door een bredere combinatie van media-uitingen te analyseren, waaronder sociale media, televisie of online forums. Ook zou vervolgonderzoek kunnen inzoomen op receptie van woonwagenbewoners zelf: hoe ervaren individuele leden van de gemeenschap mediabeeldvorming en in hoeverre beïnvloedt dit hun zelfbeeld, mediagebruik of vertrouwen in de journalistiek? Daarvoor zouden interviews een goede mogelijkheid zijn.

Een ander interessant spoor is vergelijkend onderzoek naar de representatie van andere ‘stille’ minderheidsgroepen in Nederland. Woonwagenbewoners zouden binnen deze context vergeleken kunnen worden met andere groepen zoals statushouders, religieuze minderheden of arbeidsmigranten om te onderzoeken of soortgelijke mechanismen van framing, stereotypering en tegenrepresentatie zichtbaar zijn. Nu we weten dat woonwagenbewoners door middel van een counterpublic zélf een tegenverhaal ontwikkelen in hun eigen media, rijst bovendien de vraag hoe effectief dit tegenverhaal is in het bredere publieke debat. Leidt het daadwerkelijk tot herziening van beleid, toegenomen sociale acceptatie, of verandering in beeldvorming bij het grote publiek?

Slotopmerking

De beeldvorming van woonwagenbewoners in Nederland is geen passieve weerspiegeling van hun leefwijze, maar een actief proces van machtsuitoefening, uitsluiting en verzet. Media fungeren daarin als sleutelactoren: ze kunnen bijdragen aan stigmatisering, maar ook ruimte bieden voor weerwoord. De kracht van ‘Het Wiel’ toont aan dat ook gemarginaliseerde groepen in staat zijn hun eigen publieke identiteit te vormen. Dat besef is niet alleen relevant voor mediawetenschappers, maar ook voor beleidsmakers, journalisten – en eigenlijk de hele samenleving.

Literatuur

- Couldry, N. (2010). *Why voice matters: Culture and politics after neoliberalism*. SAGE Publications.
<https://doi.org/10.4135/9781446269114>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167. <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8/>
- Dickhäuser, O. (2005). A fresh look: testing the internal/external frame of reference model with frame-specific academic self-concepts. *Educational Research*, 47(3), 279–290. <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1080/00131880500287211>
- Dixon, T. L., & Linz, D. (2000). Overrepresentation and underrepresentation of African Americans and Latinos as lawbreakers on television news. *Journal of Communication*, 50(2), 131–154. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02845.x>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Entman, R. M., & Rojecki, A. (2001). *The Black image in the White mind: Media and race in America*. University of Chicago Press.
<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226210773.001.0001>
- Fraser, N. (1990). Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy. *Social Text*, 25/26, 56–80. <https://doi.org/10.2307/466240>
- Gamson, W. A., & Modigliani, A. (1989). Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American Journal of Sociology*, 95(1), 1–37. <https://doi.org/10.1086/229213>
- Guest, G., Namey, E., & Chen, M. (2020). A simple method to assess and report thematic saturation in qualitative research. *PLOS ONE*, 15(5), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232076>
- Hackett, R. A. (1984). Decline of a paradigm? Bias and objectivity in news media studies. *Critical Studies in Mass Communication*, 1(3), 229–259. <https://doi.org/10.1080/15295038409360027>
- Hall, S. (1980). Encoding/decoding. In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, media, language* (pp. 128–138). Routledge.
- Hall, S. (1997). The spectacle of the other. In S. Hall (Ed.), *Representation: Cultural representations and signifying practices* (Vol. 7, pp. 223–290). Sage. <https://doi.org/10.1177/1077699023117568>
- Jackson, S. J., & Kreiss, D. (2023). Recentring power: Conceptualizing counterpublics and defensive publics. *Communication Theory*, 33(2–3), 102–111. <https://doi.org/10.1093/ct/qtad004>
- Lucassen, J., & Lucassen, L. (2018). *Vijf eeuwen migratie: Een verhaal van winnaars en*

- verliezers*. Atlas Contact. ISBN: 9789045036090
- Marsh, H. W. (1990). *Influences of internal and external frames of reference on the formation of math and English self-concepts*. *Journal of Educational Psychology*, **82**(1), 107–116. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.82.1.107>
- Matthes, J., & Kohring, M. (2008). The content analysis of media frames: Toward improving reliability and validity. *Journal of Communication*, **58**(2), 258–279. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.00384.x>
- McGarry, A. (2017). *Romaphobia: The last acceptable form of racism*. Zed Books. ISBN: 9781783603992.
- Pan, Z., & Kosicki, G. M. (1993). Framing analysis: An approach to news discourse. *Political Communication*, **10**(1), 55–75. <https://doi.org/10.1080/10584609.1993.9962963>
- Peterson, R. A., & Anand, N. (2004). The production of culture perspective. *Annual Review of Sociology*, **30**(1), 311–334. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.30.012703.110557>
- Schlueter, E., & Davidov, E. (2013). Contextual sources of perceived group threat: Negative immigration-related news reports, immigrant group size and their interaction, Spain 1996–2007. *European Sociological Review*, **29**(2), 179–191. <https://doi.org/10.1093/esr/jcr054>
- Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of communication*, **50**(2), 93-109. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x>
- Sluiter, L. (2011). *Beukbergen: een geschiedenis van woonwagenbewoners*. Stokerkade cultuurhistorische uitgeverij. ISBN: 9789079156153
- Speelman, K. C. (2024). *Géén betutteling: Nederlandse woonwagenbewoners in de periode na de Tweede Wereldoorlog* [Ongepubliceerde bachelorscriptie]. Universiteit Utrecht.
- Spierings, N., Vermeulen, F. Minding the political engagement gap: how discrimination and religion impact Dutch voters with an immigrant background. *Acta Polit* **59**, 619–642 (2024). <https://doi.org/10.1057/s41269-023-00286-7>
- Tajfel, H. (1979). Individuals and groups in social psychology. *British Journal of social and clinical psychology*, **18**(2), 183-190. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1979.tb00324.x>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (2004). The social identity theory of intergroup behavior. In *Political psychology* (pp. 276-293). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203505984-16>
- Tankard, J. W. Jr. (2001). The empirical approach to the study of framing. In S. D. Reese, O. H. Gandy Jr., & A. E. Grant (Eds.), *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world* (pp. 95–106). ISBN; 9781410605689

- Tuchman, G. (1973). Making News by Doing Work: Routinizing the Unexpected. *American Journal Of Sociology*, 79(1), 110-131. <https://doi.org/10.1086/225510>
- Van den Bulck, H., & Broos, D. (2011). Can a charter of diversity make the difference in ethnic minority reporting? *Communications*, 36(2), 195–216. <https://doi.org/10.1515/comm.2011.010>
- Van Ooijen, D. A. T. (1993). *Je moet weg, hier komen mensen wonen: Woonwagengebeleid in Nederland (1890–1990)*. SDU Uitgevers. <https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.4099>

Bronnen

- College voor de Rechten van de Mens. (2020). *Roma, Sinti en woonwagengebewoners: Ervaringen met discriminatie in Nederland*. College voor de Rechten van de Mens.
- Commissariaat voor de Media. (2023). *Digital News Report Nederland 2023*. <https://www.cvdM.nl/wp-content/uploads/2023/06/CvdM-DigitalNewsReport-2023.pdf>
- Het Utrechts Archief, toegangsnr. 1007-3, inv.nr. 15946, *Stichting van een regionaal woonwagengecentrum aan de Huppeldijk, 21 oktober 1965*.
- Mazirel, L. (1966). *Woonwagengevolk. Bevrijding*.
- Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. (2021). *Monitor diversiteit in de journalistiek 2021*. SVDJ.